

Als een stok achter de deur niet beschermt tegen stokslagen, wat dan wel?

*Onderzoek naar huidige en toekomstige strafrechtelijke
mogelijkheden inzake een dierenhoudverbod*

Door: S.H.C. (Suzanne) Merkx
Studentnummer: 1812246, deeltijd
Datum: 31 januari 2016
Faculteit: Rechtsgeleerdheid
Begeleider: S. Meijer

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1 Inleiding	5
1.1 Onderzoeksvraag en deelvragen	5
1.2 Doelstelling van het onderzoek	6
1.3 Methodologische verantwoording	6
1.4 Afbakening van het onderzoek	7
1.5 Opbouw	8
2 Dierenwelzijnswetgeving	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Wet dieren	9
2.3 Wetboek van Strafrecht en strafbaarstelling	10
2.4 Toezicht en handhaving	10
2.5 Nadere afbakening	11
2.6 Conclusie	11
3 De huidige mogelijkheden voor een 'dierenhoudverbod'	12
3.1 Inleiding	12
3.2 De bijzondere voorwaarde	12
3.2.1 <i>Inleiding</i>	12
3.2.2 <i>Voorwaardelijke veroordeling</i>	12
3.2.3 <i>Algemene en bijzondere voorwaarden</i>	13
3.2.4 <i>Proeftijd</i>	15
3.2.5 <i>Toezicht voorwaarde</i>	16
3.2.6 <i>Niet naleven voorwaarde</i>	16
3.3 Dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde	17
3.3.1 <i>Inleiding</i>	17
3.3.2 <i>Opleggen dierenhoudverbod</i>	17
3.3.3 <i>Proeftijd dierenhoudverbod</i>	19
3.3.4 <i>Toezicht dierenhoudverbod</i>	20
3.3.5 <i>Niet naleven dierenhoudverbod</i>	21
3.4 Aanwijzing bij de strafbeschikking	22
3.4.1 <i>Inleiding</i>	22
3.4.2 <i>Daad van vervolging</i>	23
3.4.3 <i>Aanwijzingen</i>	23
3.4.4 <i>Proeftijd</i>	24
3.4.5 <i>Toezicht en niet naleven aanwijzing</i>	25
3.5 Dierenhoudverbod als aanwijzing bij strafbeschikking	26
3.5.1 <i>Inleiding</i>	26
3.5.2 <i>Aanwijzing dierenhoudverbod</i>	26
3.5.3 <i>Proeftijd dierenhoudverbod</i>	26
3.5.4 <i>Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod</i>	27
3.6 Andere modaliteiten dierenhoudverbod	27
3.7 Conclusie	28

4	Een toekomstig dierenhoudverbod?	31
4.1	Inleiding	31
4.2	Straffen en maatregelen	31
4.3	Straf: ontzetting uit bepaalde rechten	32
4.3.1	<i>Inleiding</i>	32
4.3.2	<i>Ontzetting</i>	32
4.3.3	<i>Duur ontzetting</i>	33
4.3.4	<i>Toezicht en niet naleven ontzetting</i>	33
4.4	Dierenhoudverbod als straf	33
4.4.1	<i>Inleiding</i>	33
4.4.2	<i>Dierenhoudverbod door middel van ontzetting</i>	34
4.4.3	<i>Duur van het dierenhoudverbod</i>	35
4.4.4	<i>Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod</i>	36
4.5	De vrijheidsbeperkende maatregel	37
4.5.1	<i>Inleiding</i>	37
4.5.2	<i>Oplegging</i>	37
4.5.3	<i>Duur</i>	39
4.5.4	<i>Toezicht en niet naleven maatregel</i>	39
4.6	Dierenhoudverbod als maatregel	40
4.6.1	<i>Inleiding</i>	40
4.6.2	<i>Oplegging maatregel dierenhoudverbod</i>	40
4.6.3	<i>Duur maatregel dierenhoudverbod</i>	41
4.6.4	<i>Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod als maatregel</i>	41
4.7	Alternatieven	42
4.7.1	<i>Inleiding</i>	42
4.7.2	<i>Bestuursrechtelijke mogelijkheden</i>	42
4.7.3	<i>Educatieve maatregel</i>	43
5	Conclusie en aanbevelingen	44
	Literatuurlijst	47
	Parlementaire stukken	50
	Jurisprudentielijst	52

1 Inleiding

Enige tijd geleden werd door de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) een uitgemergeld hondje in een douchecabine aangetroffen.¹ Opgesloten omdat het hondje volgens de eigenaar anders het huis zou bevuild. Elders kwam een LID-inspecteur bij een hond die zo weinig verzorging had gekregen dat één pootje reeds volledig was afgestorven.² De hond was in zo'n slechte conditie, dat euthanasie onvermijdelijk was.

De website van de Dierenbescherming toont diverse gevallen van zulke ernstige verwaarlozing van gezelschapsdieren. Ten eerste leiden deze berichten met enige regelmaat tot Kamervragen, waaruit de verontwaardiging van ten minste één politieke partij blijkt.³ Daarnaast zijn de vele reacties op de nieuwsberichten, zoals op Twitter en Facebook niet onbeduidend.⁴ Degenen die een reactie plaatsen op deze berichten hebben veelal de mening dat daders hard bestraft zouden moeten worden en dat zulke eigenaren nooit meer een dier zouden mogen houden.⁵ In de loop der jaren zijn de (on)mogelijkheden tot het opleggen van een dierenhoudverbod meermaals aan de orde geweest in de Tweede Kamer.⁶ De Dierenbescherming pleit al jaren voor een zelfstandig dierenhoudverbod.⁷

1.1 Onderzoeksvraag en deelvragen

Momenteel bestaan er verschillende mogelijkheden om het houden van dieren te beperken. Op strafrechtelijk gebied wordt thans gebruik gemaakt van de mogelijkheid een dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf op te leggen.⁸ Maar wat als de veroordeelde toch dieren houdt? Voor inbeslagneming van het aangetroffen dier bestaat dan geen rechtsgrond.⁹ De overtreding van de bijzondere voorwaarde kan ertoe leiden dat de voorwaardelijke straf ten uitvoer wordt gelegd. Bij volledige tenuitvoerlegging komt het dierenhoudverbod – omdat het gaat om een bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke straf – te vervallen. Het dier wordt daarmee dus niet beschermd. Voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten heeft de toezegging gedaan de mogelijkheden van een zelfstandig dierenhoudverbod als straf of maatregel te onderzoeken.¹⁰ Wat zou het meest effectief zijn, een straf of een maatregel? Kan er sprake zijn van een *levenslang* dierenhoudverbod, zoals de PVV heeft voorgesteld?¹¹ Maar wellicht bestaan er binnen het huidige strafrecht ook nog mogelijkheden die niet nader zijn uitgewerkt? Leiden er meer wegen naar Rome? De onderzoeksvraag die in deze scriptie centraal staat, luidt dan ook als volgt:

¹ 'Zeer mager hondje uit douchecabine gered', Dierenbescherming 2014, www.dierenbescherming.nl (zoek op *douchecabine*).

² 'Spuitje enige redding voor zwaar verwaarloosde hond', Omroep West 2014, www.omroepwest.nl (zoek op *spuitje*) en 'Zwaar verwaarloosde hond niet meer te redden', Dierenbescherming 2014, www.dierenbescherming.nl (zoek op *Delft*).

³ In vergaderjaar 2013/2014 hebben de Partij voor de Dieren, de SP en D66 zorgen geuit naar aanleiding van dierenverwaarlozing waarbij vragen zijn gesteld omtrent een mogelijk dierenhoudverbod. Uit: *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, 1642, 1923, 2217, 2239 en 2242.

⁴ De Facebookpagina van de Dierenbescherming heeft bijvoorbeeld naar aanleiding van het bericht van het hondje in de cabine 9500 reacties (exclusief 'likes' en 'delen') ontvangen op het desbetreffende bericht. www.facebook.com/dedierenbescherming, bericht van 16 oktober 2014.

⁵ Reacties op bijvoorbeeld het bericht op de website van Omroep west naar aanleiding van de geëuthanaseerde hond, van 'Gekke Henkie': 'En morgen gaan ze weer een andere hond/dier halen zou verboden moeten worden dat deze mensen ooit nog naar een dier kijken', van 'Deweb': 'De doodstraf hoeft van mij niet, maar meer dan een taak of gevangenisstraf lijkt me wel het minste. En sowieso een levenslang contactverbod met dieren.'

⁶ Naast de genoemde Kamerstukken uit noot 3 speelt de vraag omtrent het dierenhoudverbod al veel langer. Dit blijkt onder meer uit de Kamervragen uit voorgaande jaren. Uit: *Aanhangsel Handelingen II* 2012/13, 3037, *Aanhangsel Handelingen II* 2011/12, 1435, *Aanhangsel Handelingen II* 2010/11, 237, 1491 en *Aanhangsel Handelingen II* 2009/10, 658, 2300, 2879 en 2954.

⁷ 'Nederlandse bevolking wil hardere aanpak dierenbeulen', Persbericht Dierenbescherming 8 december 2008.

⁸ Artikelen 14a, 14b en 14c Sr.

⁹ *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, 2239.

¹⁰ *Kamerstukken II* 2014/15, 28286, nr. 774 (Brief van Opstelten).

¹¹ *Kamerstukken II* 2013/14, 31389, nr. 120 (Motie Graus).

Wat zijn de huidige strafrechtelijke mogelijkheden om ervoor te zorgen dat overtreders van dierenwelzijnsbepalingen uit de Wet dieren en daarop gebaseerde regelgeving geen gezelschapsdieren meer mogen houden en is invoering van een dierenhoudverbod in de vorm van een zelfstandige straf of maatregel subsidiair en proportioneel, mede met het oog op de reeds bestaande strafrechtelijke mogelijkheden en de effectiviteit daarvan?

Deze onderzoeksvraag is verdeeld in de volgende vragen:

1. *In welke wetgeving wordt dierenmishandeling en -verwaarlozing genormeerd en hoe is de handhaving hiervan vormgegeven?*
2. *Welke strafrechtelijke modaliteit heeft het dierenhoudverbod momenteel, hoe is deze vormgegeven en wat zijn de knelpunten ervan?*
3. *Welke strafrechtelijke mogelijkheden voor een dierenhoudverbod zijn een mogelijk alternatief voor de huidige modaliteit, hoe zouden deze vormgegeven kunnen zijn en wat zijn de knelpunten ervan?*
4. *Is invoering van een dierenhoudverbod als zelfstandige straf of maatregel, gelet op de knelpunten van de huidige modaliteiten, noodzakelijk en proportioneel, mede met het oog op de reeds bestaande strafrechtelijke mogelijkheden en de effectiviteit daarvan?*

1.2 Doelstelling van het onderzoek

Dit onderzoek heeft als doelstelling een overzicht te geven van de huidige en wellicht toekomstige mogelijkheden voor wat betreft het opleggen van een dierenhoudverbod voor dierenmishandelaars en -verwaarlozers. Voorts geeft het een onderbouwing waarom het niet altijd mogelijk is een dierenhoudverbod op te leggen én waarom het voor de handhaving meestal geen handvat biedt dieren in beslag te nemen bij overtreding ervan. Door te onderzoeken wat de knelpunten zijn van de huidige modaliteit én te onderzoeken welke modaliteit deze knelpunten kan wegnemen, wil ik bijdragen aan het politieke en juridische debat over het dierenhoudverbod. Op politiek gebied kan dit onderzoek bijdragen doordat het kan fungeren als achtergrondinformatie of discussiestuk voor een toekomstig in te richten (zelfstandig) dierenhoudverbod.

1.3 Methodologische verantwoording

Teneinde de eerste deelvraag te beantwoorden, zal ik de huidige wetgeving met betrekking tot dierenmishandeling en -verwaarlozing toelichten. Door een kort inzicht te geven in de geldende wetgeving uit het Wetboek van Strafrecht, de Wet dieren en de mogelijkheden in het kader van strafrechtelijke vervolging, wordt een kader geschetst van het soort delict dat zou kunnen leiden tot een dierenhoudverbod. De tweede en derde deelvraag zal ik beantwoorden door de huidige strafrechtelijke mogelijkheden van een dierenhoudverbod te onderzoeken. Teneinde het theoretisch kader van de thans mogelijke modaliteiten – de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling en de gedragsaanwijzing bij de strafbeschikking – te beschrijven heb ik gebruik gemaakt van stukken uit de parlementaire behandeling, jurisprudentie en literatuur. Voor wat betreft het huidige dierenhoudverbod heb ik voornamelijk gebruik gemaakt van de parlementaire stukken waarin het dierenhoudverbod aan de orde is gekomen. Ter illustratie heb ik gebruik gemaakt van jurisprudentie met betrekking tot het dierenhoudverbod. Twee uitspraken daarvan zijn afkomstig uit mijn netwerk en zijn niet gepubliceerd. Daarnaast heb ik op rechtspraak.nl – door middel van een zoekopdracht met slechts de beperking naar het rechtsgebied strafrecht – vier relevante uitspraken gevonden. Het antwoord op de vierde deelvraag – of en welke strafrechtelijke modaliteit ontbreekt – vloeit mede voort uit de analyse van de huidige mogelijkheden. In het vierde hoofdstuk zal ik aan de hand van ingediende (verworpen) amendementen bespreken hoe een toekomstig zelfstandig dierenhoudverbod er uit zou kunnen zien. Daarbij zal ik ook kort alternatieven benoemen. Hierbij maak ik gebruik van literatuur en jurisprudentie aangaande zelfstandige maatregelen en straffen. Tot slot zal ik – gelet op effectiviteit van het dierenhoudverbod en subsidiariteit – mijn antwoord op de

onderzoeksvraag geven waarbij ik ook enige aanbevelingen doe voor de inrichting van een toekomstig dierenhoudverbod.

Uit het bovenstaande volgt dat mijn onderzoek voornamelijk beschrijvend en evaluerend van aard is. Beschrijvend omdat ik de huidige stand van zaken bespreek en evaluerend omdat ik daaruit conclusies trek en concrete aanbevelingen zal doen. Binnen de discipline rechtsgeleerdheid richt dit onderzoek zich op het rechtsgebied strafrecht. Ter inspiratie en illustratie heb ik gebruik gemaakt van beperkt praktijkonderzoek in de vorm van gesprekken met inspecteurs uit de praktijk, inzage in e-mails en het bedrijfsprocessensysteem van de LID. Daarbij is het van belang te vermelden dat ik als juridisch medewerker werkzaam ben bij de LID en om die reden toegang heb tot niet-openbare bronnen zoals het bedrijfsprocessensysteem waarin de afdoeningen van strafzaken zijn geregistreerd.

Tot op heden is geen literatuur beschikbaar over het dierenhoudverbod. Alhoewel het wel de politieke aandacht heeft, is er geen (juridisch) onderzoek verricht naar de mogelijkheden van het dierenhoudverbod. Minister Van der Steur heeft de Kamer toegezegd dat het huidige dierenhoudverbod zal worden geëvalueerd en dat het rapport daarvan in het najaar van 2015 aan de Kamer zou worden aangeboden.¹² Dit is echter niet haalbaar gebleken.¹³ Het door Van der Steur bedoelde onderzoek behelst voornamelijk de beoordeling op doeltreffendheid en effectiviteit van het dierenhoudverbod in de vorm van de bijzondere voorwaarde, zoals dat op dit moment wordt toegepast. Mijn onderzoek richt zich daarentegen niet op het verleden, maar op de huidige en toekomstige mogelijkheden voor een dierenhoudverbod die verder gaan dan slechts de bijzondere voorwaarde. Deze opties worden nader uitgewerkt en ik geef aanbevelingen voor de inrichting van een dierenhoudverbod in de toekomst. Hierbij zal ik de effectiviteit van eventuele toekomstige modaliteiten afzetten tegenover de bestaande juridische mogelijkheden. Eventuele – minder ingrijpende – alternatieven en het feit dat het strafrecht ingezet wordt als ultimum remedium zal ik daarbij niet uit het oog verliezen.

1.4 Afbakening van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op de (on)mogelijkheden in de toepassing van het dierenhoudverbod bij gezelschapsdieren en hobbymatig gehouden landbouwdieren (verder: gezelschapsdieren). Naast het feit dat deze verdeling aansluit bij het Convenant dierenhandhaving (zie hoofdstuk 2), heb ik voor de beperking van deze diergroepen gekozen omdat voor de landbouwdieren vanwege de bedrijfsmatigheid andere typen mogelijkheden bestaan om het aantal dieren te beperken of anderszins op te treden. Daarbij denk ik bijvoorbeeld aan het stilleggen van de onderneming of een verbod op het afleveren van dieren ter consumptie. De gezelschapsdieren worden normaliter gehouden door particulieren waardoor de 'doelgroep' ook andersoortig is dan die van de ondernemers. Naast deze beperking zal ik me in relatie tot het opleggen van een dierenhoudverbod slechts richten op de *misdriften* uit de relevante wet- en regelgeving. Uit hoofdstuk 2 zal blijken waarom ik hiervoor heb gekozen. Voor wat betreft de 'houder' van het dier sluit ik aan bij de definitie uit de Wet dieren: 'eigenaar, houder of hoeder'.¹⁴

In deze scriptie zal ik géén aandacht besteden aan een eventuele gemeentelijke bevoegdheid tot het beperken van het houden van dieren zoals bijvoorbeeld door middel van een milieuvergunning of voorwaarden voor een huurwoning. Eveneens zal ik niet nader ingaan op eventueel civielrechtelijke mogelijkheden om een beperking van het houden van dieren te bereiken. In deze scriptie zal ik bestuursrechtelijke mogelijkheden kort benoemen, maar niet nader uitwerken omdat ze buiten de reikwijdte van dit onderzoek vallen.

¹² *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, 2937. Overigens zijn hieromtrent meerdere toezeggingen gedaan. Van der Steur heeft in mei 2015 toegezegd dat het rapport voor het zomerreces 2015 aan de Kamer toegezonden zou worden. Uit: *Kamerstukken II* 2014/15, 28286, nr. 811 (Brief Van der Steur). De toezegging daarvoor is van Opstelten en dateert van oktober 2014. Uit: *Kamerstukken II* 2014/15, 28286, nr. 774.

¹³ Omdat de resultaten van het uitgevoerde onderzoek nog niet zijn gepubliceerd, kunnen deze niet in deze scriptie worden verwerkt. Het onderzoek ten behoeve van deze scriptie heb ik afgesloten op 9 januari 2016.

¹⁴ Artikel 1.1 Wet dieren.

1.5 Opbouw

Allereerst zal ik in hoofdstuk 2 ingaan op de huidige dierenwelzijnswetgeving en de wijze van handhaving van deze wetgeving. Vervolgens zal ik in hoofdstuk 3 twee toepasbare modaliteiten van het dierenhoudverbod nader analyseren: de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke straf en de aanwijzing bij de strafbeschikking. Tevens zal ik kort ingaan op andere modaliteiten die in aanmerking zouden kunnen komen een dierenhoudverbod vorm te geven. In hoofdstuk 4 bespreek ik twee opties uitgebreid: de ontzetting uit het recht dieren te houden en het dierenhoudverbod als maatregel. Mogelijke alternatieven worden in hoofdstuk 4 kort toegelicht. Tot slot zal ik in hoofdstuk 5 de onderzoeksvraag beantwoorden.

2 Dierenwelzijnswetgeving

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal de deelvraag worden beantwoord in welke wetgeving het verbod op dierenmishandeling en -verwaarlozing is genormeerd en hoe de handhaving hiervan is vormgegeven. Door de beantwoording van deze deelvraag wordt een kader geschetst van het soort delict dat zou kunnen resulteren in een dierenhoudverbod.

De eerste nationale regeling met het oog op bescherming van het dierenwelzijn trad in werking in 1911: de Trekhondenwet. De begeleider en de kar dienden aan een aantal vereisten te voldoen en de hond diende de ruimte te krijgen om ongedwongen te kunnen liggen, zitten en staan.¹⁵ Ruim honderd jaar later zijn er op diverse vlakken voorschriften om het dierenwelzijn van de dieren te kunnen waarborgen of verbeteren. Per 1 juli 2014 zijn de regels met het oog op de huisvesting en verzorging van gezelschapsdieren uitgebreid.¹⁶ De regels omtrent dierenmishandeling en -verwaarlozing van dieren zijn neergelegd in de Wet dieren en daarop gebaseerde regelgeving én in het Wetboek van Strafrecht.

2.2 Wet dieren

De Wet dieren – die in 2011 tot stand is gekomen – geeft een integraal wettelijk kader voor regels met betrekking tot het gedrag van mensen jegens dieren en regels in het kader van de risicobeheersing van dieren en dierlijke producten ten opzichte van de mens of andere dieren.¹⁷ Op 1 januari 2013 is het eerste gedeelte van de Wet dieren in werking getreden, waaronder het merendeel van de algemene bepalingen, bepalingen aangaande diergeneesmiddelen, diervoeders en dierlijke producten.¹⁸

Anderhalf jaar later zijn de relevante bepalingen aangaande de bescherming van dieren van kracht geworden.¹⁹ Het gaat dan bijvoorbeeld om het verbod op dierenmishandeling neergelegd in artikel 2.1 Wet dieren en artikel 2.2 lid 8 Wet dieren dat een verbod inhoudt om aan dieren de nodige verzorging te onthouden. Deze artikelen waren voorheen strafbaar gesteld in de Gezondheids- en welzijnswet voor dieren in de artikelen 36 en 37. Naast deze kernbepalingen is per 1 juli 2014 ook het Besluit houders van dieren, waarvan de grondslag in de Wet dieren is gelegen, in werking getreden. In dit besluit worden onder andere nadere regels gesteld aan verzorging, huisvesting en doden van dieren. Eveneens wordt een invulling gegeven aan mogelijke gedragingen die sowieso als dierenmishandeling worden gekwalificeerd, zoals het schoppen van een dier.²⁰

De wetgever stelt als uitgangspunt dat dieren wezens met gevoel zijn en een eigen waarde hebben. Dit komt tot uiting in de parlementaire geschiedenis en letterlijk in artikel 1.3 lid 1 Wet dieren, waarin de ‘intrinsieke waarde’ van het dier wordt erkend.²¹ Deze intrinsieke waarde uit zich in de wet in diverse artikelen die zijn gericht op de bescherming van dieren aangaande gezondheid, welzijn, eigenheid en integriteit.²² Voorbeelden hiervan zijn het verbod op het verrichten van ingrepen zoals couperen van staarten of oren en het verbod op dierenverwaarlozing. Volgens voormalig Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Verburg volgt uit de erkenning van de intrinsieke waarde een inspanningsverplichting voor de overheid met betrekking tot de bescherming van het dierenwelzijn.²³

¹⁵ Stb. 1910, 203.

¹⁶ Zie voor toelichting paragraaf 2.2.

¹⁷ Kamerstukken II 2007/08, 31389, 5, p. 1.

¹⁸ Stb. 2012, 659.

¹⁹ Stb. 2014, 211.

²⁰ Artikel 1.3 Besluit houders van dieren. De grondslag voor deze verboden gedragingen is gelegen in artikel 2.1 lid 3 Wet dieren.

²¹ Kamerstukken II 2007/08, 31389, nr. 3 (MvT) en Kamerstukken II 2007/08, 31389, nr. 5.

²² Kamerstukken II 2007/08, 31389, 5, p. 5.

²³ Kamerstukken II 2007/08, 31389, 5, p. 6.

2.3 Wetboek van Strafrecht en strafbaarstelling

In het Wetboek van Strafrecht zijn eveneens bepalingen opgenomen in het kader van het omgaan met dieren. Artikel 350 lid 2 Sr bepaalt dat het opzettelijk doden, beschadigen, onbruikbaar of wegmaken van een dier strafbaar is. Dit misdrijf kan drie jaar gevangenisstraf of een geldboete van de vierde categorie opleveren. Vereiste is dan wel dat het gaat om een dier van een ander. In de Wet dieren is ook dierenmishandeling van het *eigen* dier strafbaar gesteld.

Sinds 1 juli 2010 kent het Wetboek van Strafrecht een verbod op het plegen van ontuchtige handelingen met een dier.²⁴ Op grond van artikel 254a Sr is het verspreiden, vervaardigen of het bezitten van dierenpornografie strafbaar gesteld. Deze artikelen zijn geplaatst in Titel XIV van het Wetboek van Strafrecht: 'Misdrijven tegen de zeden'. Reeds hieruit blijkt dat strafbaarstelling van deze delicten zijn opgesteld met het oog op de maatschappelijke onaanvaardbaarheid van het verrichten van seksuele handelingen met dieren. Mocht een dier door deze handelingen pijn of letsel ervaren, kan eveneens worden opgetreden op grond van artikel 2.1 lid 1 Wet dieren (dierenmishandeling). Indien het gaat om een dier van een ander is vervolging op grond van artikel 350 lid 2 Sr mogelijk.²⁵ Om die reden zal ik artikel 254a Sr verder buiten beschouwing laten.

In de Wet dieren wordt in artikel 8.11 voor wat betreft de strafrechtelijke handhaving een onderscheid gemaakt in misdrijven en overtredingen. Voorbeelden van misdrijven zijn het verbod op dierenmishandeling, het verbod op het onthouden van de nodige verzorging en het verrichten van verboden gedragingen ten opzichte van een dier, zoals het schoppen. Bij een overtreding kan gedacht worden aan bijvoorbeeld huisvestingsvereisten.²⁶ De strafmaat varieert op grond van de ernst van het feit van een gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of een geldboete van de vierde categorie tot een hechtenis van ten hoogste zes maanden en een geldboete van de derde categorie.²⁷

Naast de strafbaarstelling in de Wet dieren zijn er eveneens artikelen strafbaar gesteld in de Wet op de economische delicten (WED). In de WED is ook een onderscheid gemaakt tussen misdrijven²⁸ en overtredingen.²⁹ De strafmaat in de WED loopt uiteen van een gevangenisstraf van zes jaar of boete van vijfde categorie tot een hechtenis van zes maanden en een geldboete van de vierde categorie.³⁰ Eveneens van belang te vermelden is het feit dat in artikel 67 Sv is bepaald dat voor de bepalingen zoals genoemd in artikel 8.12 lid 1 en lid 2 voorlopige hechtenis is toegestaan.

2.4 Toezicht en handhaving

De Wet dieren kent verschillende modaliteiten in de handhaving. Strafrechtelijke vervolging als commune delict of economisch delict én bestuursrechtelijke handhaving waarbij naast herstelsancties ook bestuurlijke boetes worden opgelegd. Uit artikel 8.5 Wet dieren volgt dat een last onder bestuursdwang opgelegd kan worden voor de gehele Wet dieren en daarop gebaseerde regelgeving. Op grond van artikel 5:32 Awb maakt ook een last onder dwangsom onderdeel uit van het instrumentarium. In paragraaf 3 van hoofdstuk 8 van de wet is geregeld welke artikelen bestuurlijk beboetbaar zijn. In het *Besluit handhaving en overige zaken Wet dieren* is daar nadere invulling aan gegeven. De bestuurlijke boetes zijn niet mogelijk gemaakt voor alle facetten van de Wet dieren. Voor de vervolging van de kernartikelen dierenmishandeling en -verwaarlozing is nog steeds het strafrecht

²⁴ Artikel 254 Sr.

²⁵ De Wet dieren richt zich voor wat betreft de mishandeling op een ieder, ongeacht wie de houder van het dier is.

²⁶ Hierbij dient opgemerkt te worden dat in de praktijk in verband met de ernst van de feiten vaak sprake is van een tenlastelegging van de misdrijven uit de Wet dieren samen met de overtredingen uit het Besluit houders van dieren.

²⁷ Artikel 8.12 Wet dieren (strafmaat).

²⁸ Artikel 1, onderdeel 1 en onderdeel 2 WED, indien opzet is bewezen.

²⁹ Artikel 1 onderdeel 1 en 2 WED bij afwezigheid opzet en onderdeel artikel 1 onderdeel 4 en artikel 1a onderdeel 3 WED.

³⁰ Artikelen 1, 1a, 2 en 6 WED. Het gaat dan voornamelijk delicten gepleegd in de uitoefening van bedrijf of beroep.

voorbehouden.³¹ De handhavingsactiviteiten worden door verschillende handhavingsdiensten en bestuursorganen verricht. De taakverdeling is in grote lijnen neergelegd in het Convenant dierenhandhaving.³²

De politie is voor wat betreft de gezelschapsdieren de partij die controles uitvoert naar aanleiding van meldingen die door burgers bij de politie worden gedaan.³³ De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is verantwoordelijk voor de controles en bestuursrechtelijke handhaving van overtredingen op veehouderijbedrijven en bij internationale hondenhandel. De Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming (LID) houdt zich op grond van het convenant voornamelijk bezig met controles van gezelschapsdieren en hobbymatig gehouden landbouwdieren. Met het oog op bestuursrechtelijke handhaving ontvangt de LID meldingen van politie of voert controles uit op grond van toezicht.³⁴ Namens de Staatssecretaris van Economische zaken stelt bestuursorgaan Rijksdienst Voor Ondernemend Nederland (RVO) naar aanleiding van de rapportages van de LID besluiten op zoals een last onder bestuursdwang of last onder dwangsom.

Strafrechtelijke handhaving – op grond van de Wet dieren én het Wetboek van Strafrecht – geschiedt voornamelijk door politie, maar is ook voor NVWA en LID optioneel.³⁵ De keuze of er bestuursrechtelijke, strafrechtelijke of gecombineerde handhaving plaatsvindt, wordt mede gebaseerd op de uitgangspunten neergelegd in Afwegingskader dierenhandhaving. Dit afwegingskader is opgesteld door de partijen uit het Convenant dierenhandhaving.³⁶

2.5 Nadere afbakening

Zoals uit hoofdstuk 1 en paragraaf 2.3 is gebleken, is de reikwijdte van deze scriptie voor wat betreft de dierenwetgeving al enigszins beperkt. Daarnaast richt ik me in het kader van dit onderzoek voor wat betreft het dierenhoudverbod op de benoemde *misdrijven*. Het opleggen van een dierenhoudverbod op grond van ‘slechts’ een overtreding acht ik disproportioneel. Ten eerste omdat in de *Richtlijn voor strafvordering dierenmishandeling en dierenverwaarlozing* van het openbaar ministerie slechts voor de misdrijven aanwijzingen worden gegeven voor wat betreft de strafeisen. Voorts blijkt uit het Afwegingskader dierenhandhaving dat strafrechtelijke inzet geboden is bij grove schending van de regels, waarbij wordt verwezen naar de ernstige feiten dierenmishandeling en -verwaarlozing. Tot slot is in het merendeel van de situaties gebleken dat bestuursrechtelijke herstelsancties in het kader van de overtredingen een passend middel zijn de overtreding op te heffen.³⁷

2.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is de relevante wetgeving met het oog op bescherming van dieren toegelicht. De Wet dieren en het Wetboek van Strafrecht voorzien in strafbaarstelling van artikelen als misdrijf of overtreding. De belangrijkste misdrijven zijn dierenmishandeling en -verwaarlozing. Strafrechtelijke handhaving geschiedt voornamelijk door politie, maar kan ook geïnitieerd worden door NVWA of LID.

³¹ *Kamerstukken II* 2007/08, 31389, nr. 3 (MvT), p. 73. Hieruit blijkt dat bijvoorbeeld dierenmishandeling de fundamentele waarden van de samenleving raakt waardoor volgens het beschreven afwegingskader bestuursrechtelijke afdoening niet opportuun is.

³² *Stcrt.* 2011, 20388.

³³ Meldingen worden in beginsel gedaan via het Meldpunt 144 (zoals vermeld in het Convenant dierenhandhaving) maar worden eveneens aangenomen via de reguliere politiekkanalen.

³⁴ De controles op grond van toezicht worden binnen de LID aangeduid als routinecontroles. Dit zijn controles die worden verricht zonder dat daar een melding aan vooraf is gegaan. Zie ook: www.lidg.nl (zoek op *routinecontroles*).

³⁵ Met uitzondering van de artikelen 254 Sr en 254a Sr waartoe alleen de politie opsporingsbevoegd is.

³⁶ *Afwegingskader dierenhandhaving*, Den Haag: 18 november 2011 (niet gepubliceerd). Meer informatie over de werking van het convenant en het afwegingskader staat omschreven in: Van Leiden e.a., 2012.

³⁷ Het dierenwelzijn kan door middel van bestuursrechtelijke handhaving in 75% van de gevallen ter plaatse worden hersteld. Uit: *Jaarverslag LID 2014*, Den Haag: Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming 2015, p. 3.

3 De huidige mogelijkheden voor een 'dierenhoudverbod'

3.1 Inleiding

Uit parlementaire stukken en jurisprudentie blijkt dat het huidige dierenhoudverbod is vormgegeven als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke straf.³⁸ Het is niet precies duidelijk wanneer deze modaliteit voor het eerst is toegepast. Uit de literatuur blijkt dat dit al voor 1956 het geval moet zijn geweest. Bleichrodt refereert namelijk aan een voorbeeld van Hustinx uit dat jaartal: een boerenecht-paar kreeg de bijzondere voorwaarde opgelegd dat ze geen dieren – behalve poezen – meer mochten houden.³⁹

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de tweede deelvraag van het onderzoek, te weten welke strafrechtelijke modaliteit het dierenhoudverbod momenteel heeft, hoe deze is vormgegeven en wat de knelpunten ervan zijn. In paragraaf 3.2 wordt daartoe het theoretisch kader, de doelstelling en uiteenzetting van de regeling in het algemeen, van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke straf toegelicht. In paragraaf 3.3 wordt de huidige praktijk van het dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde getoetst aan het theoretisch kader.

Vervolgens zal worden ingegaan op de derde deelvraag, te weten welke (niet-toegepaste) strafrechtelijke mogelijkheden voor een dierenhoudverbod een mogelijk alternatief kunnen bieden voor de bijzondere voorwaarde, hoe deze vormgegeven zouden kunnen zijn en wat de knelpunten ervan zijn. Ten eerste wordt daartoe in paragraaf 3.4 de modaliteit 'aanwijzing bij de strafbeschikking' nader uiteengezet. In paragraaf 3.5 wordt getoetst of de aanwijzing uit de strafbeschikking mogelijk benut kan worden als dierenhoudverbod. In paragraaf 3.6 wordt kort ingegaan op andere strafrechtelijke modaliteiten die wellicht een dierenhoudverbod zouden kunnen bewerkstelligen. Deze modaliteiten worden niet nader uitgewerkt omdat ze geen of onvoldoende mogelijkheden zullen blijken te bieden naast de huidige mogelijkheden van een dierenhoudverbod.

In de conclusie van dit hoofdstuk zal antwoord worden gegeven op het eerste deel van de centrale onderzoeksvraag, die ziet op de huidige strafrechtelijke mogelijkheden van het dierenhoudverbod. Omdat daaruit de knelpunten van de thans mogelijke regelingen zullen blijken, zal met deze conclusie een aanzet worden gegeven voor beantwoording van het tweede deel van de centrale onderzoeksvraag die ziet op de subsidiariteit en proportionaliteit van de invoering van een dierenhoudverbod in de vorm van een zelfstandige straf of maatregel (hoofdstuk 4 en hoofdstuk 5).

3.2 De bijzondere voorwaarde

3.2.1 Inleiding

In deze paragraaf zal de het algemeen theoretisch kader van de toepassing van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling worden geschetst. Hiertoe wordt in paragraaf 3.2.2 nader ingegaan op de voorwaardelijke veroordeling. In paragraaf 3.2.3 volgt een toelichting op de algemene versus de bijzondere voorwaarden. Vervolgens wordt in paragraaf 3.2.4 de regeling van de proeftijd beschreven. In paragraaf 3.2.5 is beschreven hoe het toezicht op de naleving is geregeld. Tot slot wordt in paragraaf 3.2.6 benoemd wat de gevolgen kunnen zijn als een voorwaarde niet wordt nageleefd.

3.2.2 Voorwaardelijke veroordeling

Reeds in 1915 is de mogelijkheid tot voorwaardelijke veroordeling ingevoerd.⁴⁰ Bij een veroordeling tot gevangenisstraf van ten hoogste twee jaar, tot taakstraf of tot geldboete kan de rechter op grond van artikel 14a Sr bepalen dat deze straf niet of slechts gedeeltelijk ten uitvoer wordt gelegd. In het

³⁸ Dit blijkt onder andere uit *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, 2242 en bijvoorbeeld Rb. Den Haag 21 februari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:2192.

³⁹ Bleichrodt 2009, p. 306.

⁴⁰ *Stb.* 247, 15 december 1915.

geval van een veroordeling tot een gevangenisstraf tussen de twee en vier jaar behoort gedeeltelijke tenuitvoerlegging – tot een maximum van twee jaar – eveneens tot de mogelijkheden.⁴¹

Bij een voorwaardelijke veroordeling is het mogelijk bijzondere en algemene voorwaarden op te leggen. De regeling omtrent de voorwaardelijke veroordeling is laatstelijk gewijzigd per 1 april 2012.⁴² Deze wetswijziging heeft onder meer gezorgd voor codificatie van de reeds toegepaste bijzondere voorwaarden en biedt een regeling van dadelijke uitvoerbaarheid van toezicht op de opgelegde voorwaarden.⁴³

De toepassing van de voorwaardelijke veroordeling beoogt volgens voormalig staatssecretaris Veiligheid en Justitie Teeven primair het verminderen van recidive.⁴⁴ Bleichrodt benadrukt mijns inziens terecht dat de voorwaardelijke veroordeling een grondslag heeft die is gelegen in de ‘vergelding van het verwijtbaar begaan onrecht’ en dus een bestraffend karakter heeft.⁴⁵ Deze vergelding staat in het teken van speciale preventie.⁴⁶ Uit onderzoek van het WODC is gebleken dat het recidivepercentage bij voorwaardelijke straffen ongeveer tien procent lager is dan bij onvoorwaardelijke straffen.⁴⁷ Dit beeld wordt bevestigd in de *Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden*. Daarin is beschreven dat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat voorwaardelijk veroordeelden minder recidiveren dan onvoorwaardelijk veroordeelden.⁴⁸ Overigens is het mogelijk dat de aanwijzing refereert aan hetzelfde WODC-onderzoek: in de aanwijzing is geen bronvermelding opgenomen. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat aangenomen wordt dat een voorwaardelijke straf met voorwaarden effectiever is dan een korte vrijheidsstraf.⁴⁹ Enige nuance lijkt hier niet overbodig. Aarten heeft in haar onderzoek vastgesteld dat *first offenders* na een korte gevangenisstraf een kleinere kans op recidive hebben dan na een geheel voorwaardelijke straf. Voor recidivisten lijkt het opleggen van een geheel voorwaardelijke straf met voorwaarden het meest effectief.⁵⁰

3.2.3 Algemene en bijzondere voorwaarden

Uit artikel 14c Sr volgt dat een voorwaardelijke veroordeling gepaard gaat met het opleggen van één of meerdere algemene voorwaarden. In beginsel mag de veroordeelde zich niet schuldig maken aan een strafbaar feit.⁵¹ Uit de formulering volgt dat het kan gaan om een overtreding of een misdrijf. Alhoewel de tekst van de wet dit niet bepaalt, blijkt uit de praktijk dat er voor overtreding van de algemene voorwaarde sprake dient te zijn van een soortgelijkheid of samenhang tussen de feiten waarvoor is veroordeeld.⁵² Indien eveneens een bijzondere voorwaarde wordt opgelegd, gelden voor de veroordeelde twee aanvullende algemene voorwaarden. De veroordeelde dient dan medewerking te verlenen aan het vaststellen van zijn identiteit én hij dient mee te werken aan eventueel opgelegd reclasseringstoezicht.⁵³

De bijzondere voorwaarde geeft als het ware inhoud aan de opgelegde voorwaardelijke straf.⁵⁴ In artikel 14c lid 2 Sr wordt een opsomming gegeven van bijzondere voorwaarden die opgelegd kunnen

⁴¹ Artikel 14b lid 2 Sr.

⁴² *Stb.* 2011, 615.

⁴³ *Stb.* 2011, 545 en *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p.7.

⁴⁴ *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 5.

⁴⁵ Bleichrodt 1996, p. 33-38.

⁴⁶ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 261.

⁴⁷ Wartna 2014, p. 94, onvoorwaardelijk 49% en voorwaardelijk 39% en Wartna 2009 (recidivebericht).

⁴⁸ *Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden* (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013).

⁴⁹ Aldus Teeven in *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 24.

⁵⁰ Aarten 2014, p. 107.

⁵¹ Artikel 14c lid 1 onder a Sr.

⁵² *Tekst & Commentaar Strafrecht* 2014, artikel 14c Sr, p. 12.

⁵³ Artikel 14c lid 1 onder b Sr.

⁵⁴ Bleichrodt 1996, p. 40 en 69. De bijzondere voorwaarde staat niet op zichzelf en is daarom geen straf of maatregel.

worden gedurende de proeftijd. Deze bijzondere voorwaarden zijn gericht op het bestrafte feit, het risico voor de maatschappij en de persoonlijke problematiek van de dader.⁵⁵ De wetgever heeft met het opsommen van de bijzondere voorwaarden een kader willen schetsen voor de reclassering, het openbaar ministerie en de rechter. Dit kader biedt meer richting in advisering van en controle op een voorwaarde, vordering en toezicht én de oplegging van een voorwaarde.⁵⁶ Voorbeelden hiervan zijn het vergoeden van schade, een contactverbod, een locatieverbod, een meldplicht of bijvoorbeeld opnemings in een zorginstelling. De opsomming van de bijzondere voorwaarden wordt afgesloten met een 'vangnet'-bepaling, namelijk 'andere voorwaarden, het gedrag van de veroordeelde betreffende'. Deze bepaling maakt het mogelijk een op de persoon afgestemde voorwaarde op te leggen.⁵⁷ De rechter is in beginsel vrij in de keuze van de gedragsvoorwaarde maar wordt hierin wel enigszins beperkt door jurisprudentie van de Hoge Raad.⁵⁸ De jurisprudentie van de Hoge Raad ziet op de invulling van het begrip 'gedrag'. Ten eerste dient de gedragsvoorwaarde betrekking te hebben op de 'handel en wandel thuis en in de samenleving'.⁵⁹ Ten tweede heeft de Hoge Raad bepaald dat het gaat om gedrag 'waartoe de veroordeelde uit een oogpunt van betamelijkheid is gehouden'.⁶⁰ Tot slot dient de voorwaarde zich te richten op 'goed levensgedrag'.⁶¹ De rechter dient op grond van het proportionaliteitsbeginsel een afweging te maken van de door de voorwaarde gemaakte inbreuk op grondwettelijk of verdragsrechtelijk beschermde rechten.⁶²

Naast het feit dat de dreigende tenuitvoerlegging van het voorwaardelijke strafdeel een 'stevige stok achter de deur' vormt geeft de toepassing van bijzondere voorwaarden de mogelijkheid tot een persoonsgerichte aanpak.⁶³ Deze persoonsgerichte aanpak heeft twee kanten: bescherming van de maatschappij en het slachtoffer én een beoogde (structurele) gedragsverandering van veroordeelde. Gedragsverandering is immers noodzakelijk voor het verminderen van recidive.⁶⁴ Voor de beoogde gedragsverandering is het essentieel dat de veroordeelde hiertoe bereid is.⁶⁵ In de memorie van toelichting van de laatste wetwijziging is een duidelijke kanttekening geplaatst bij de toepassing van de bijzondere voorwaarde. Dit behelst het feit dat er veroordeelden zijn die liever hun gevangenisstraf uitzitten dan de bijzondere voorwaarde naleven. Afwezigheid van bereidheid de bijzondere voorwaarde na te leven, zal in beginsel een voorwaardelijke veroordeling verhinderen.⁶⁶ In het geval van ernstige gedragsstoornissen is oplegging van een voorwaardelijke gevangenisstraf eveneens niet passend.⁶⁷

Volgens voormalig staatssecretaris Veiligheid en Justitie Teeven geeft de dreiging van tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf de gedragsbeïnvloeding meer kans dan onvoorwaardelijk straffen.⁶⁸ Deze parlementaire inschatting lijkt bevestigd te worden door het onderzoek van Harte e.a.

⁵⁵ *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 5.

⁵⁶ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 15 en *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT), p. 6.

⁵⁷ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3, p. 11.

⁵⁸ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 263.

⁵⁹ Schuyt, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht 2014*, artikel 14c Sr, p. 6. Schuyt verwijst hier naar HR 15 maart 1926, *NJ* 1926, 422.

⁶⁰ Schuyt, in: *Tekst & Commentaar Strafrecht 2014*, artikel 14c Sr, p. 6. Schuyt verwijst hier naar HR 25 juni 1963, *NJ* 1964, 311.

⁶¹ HR 26 november 1968, ECLI:NL:HR:AB6079, *NJ* 1970, 123.

⁶² *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3, p. 20 en *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 25.

⁶³ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013).

⁶⁴ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3, p. 1.

⁶⁵ *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 25.

⁶⁶ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3, p. 2 en *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 2.

⁶⁷ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 32. Een tbs-maatregel zou dan volgens Teeven meer voor de hand liggen.

⁶⁸ *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 5 en *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 24.

waaruit is gebleken dat officieren van justitie en rechters de bijzondere voorwaarde een effectief middel voor speciale preventie achten.⁶⁹

De officier van justitie zal een vordering van een bijzondere voorwaarde normaliter afstemmen op een hiertoe opgesteld reclasseringsadvies.⁷⁰ De reclassering kan immers vooraf de uitvoerbaarheid van de bijzondere voorwaarde onderzoeken. Indien blijkt dat een verdachte niet meewerkt aan politie- of reclasseringsonderzoek, tussenkomst van de reclassering afwijst of geen binding heeft met Europa, zal vordering van of bestraffing met een bijzondere voorwaarde in principe ook achterwege blijven.⁷¹

Naast bovengenoemde indicatoren zal voorts worden afgezien van oplegging van de voorwaardelijke straf indien deze de veroordeelde onvoldoende zal motiveren de (bijzondere) voorwaarde na te leven.⁷² Tot slot zijn er gevallen waarin er sprake is van zo'n ernstig feit, dat een constructie met een voorwaardelijke straf en voorwaarde niet gepast is.⁷³

3.2.4 Proeftijd

Indien de rechter besluit tot een voorwaardelijke veroordeling wordt conform artikel 14b Sr door de rechter – ambtshalve of op vordering van de officier van justitie – een proeftijd vastgesteld.⁷⁴ Deze proeftijd bedraagt in beginsel ten hoogste drie jaar.⁷⁵ Uit artikel 14b lid 2 Sr volgt dat het mogelijk is een proeftijd van tien jaar op te leggen, 'indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen'. Per oktober 2012 is de mogelijke proeftijd naar aanleiding van veroordeling voor misdrijven aangaande benadeling van het welzijn of gezondheid van dieren verhoogd naar tien jaar.⁷⁶

De proeftijd gaat in op het moment van juiste kennisgeving of betekening van het vonnis, mits hoger beroep of cassatie wordt ingesteld.⁷⁷ Op deze schorsende werking van rechtsmiddelen (art. 557 Sv) bestaat echter een uitzondering in deze regeling. De rechter kan de proeftijd dadelijk uitvoerbaar verklaren op grond van artikel 14b lid 4 onderdeel c Sr jo artikel 14e lid 1 Sr. Dadelijke uitvoerbaarheid is mogelijk indien 'er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen'.⁷⁸ De indruk bestaat dat dit voornamelijk wordt toegepast na veroordeling tot (ernstige) zedenmisdrijven.⁷⁹ Het eerder benoemde reclasseringsadvies dient bij de vordering de dadelijke uitvoerbaarheid te ondersteunen.⁸⁰

De initieel opgelegde proeftijd kan op vordering van het openbaar ministerie of op verzoek van veroordeelde verkort of éénmaal verlengd worden.⁸¹ De mogelijke verlenging kan twee jaar duren.

⁶⁹ Harte 2014, p. 85.

⁷⁰ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p. 4.

⁷¹ *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 2 en Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p. 4.

⁷² *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 5 en *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 30. Teeven geeft als voorbeeld dat een voetbalvandaal onvoldoende geprikkeld zal worden tot naleving met een voorwaardelijke boete van 500 Euro als stok achter de deur.

⁷³ Harte 2014, p.84 en *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 30.

⁷⁴ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p. 7.

⁷⁵ Artikel 14b lid 2 Sr.

⁷⁶ *Stb.* 2012, 392.

⁷⁷ Zie ook artikel 366a Sv.

⁷⁸ In de parlementaire geschiedenis wordt hierbij gerefereerd aan het gevaarscriterium aangaande het vaststellen van een langere proeftijd zoals bedoeld in artikel 14b lid 2 Sr. Uit: *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT), p. 13.

⁷⁹ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 29.

⁸⁰ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p.6.

⁸¹ Artikel 14f lid 1 Sr.

Naast de wijziging van de duur van de proeftijd is er binnen de proeftijd ook de mogelijkheid de bijzondere voorwaarde zelf te veranderen. Artikel 14f lid 2 Sr maakt het opheffen, alsnog opleggen, wijzigen of binnen de proeftijd verenigen, verruimen of opdracht geven tot het wijzigen van het toezicht bij de nakoming van de bijzondere voorwaarde mogelijk.

3.2.5 Toezicht voorwaarde

Uit de wet volgt dat het openbaar ministerie is belast met het toezicht op de naleving van de voorwaarden bij de voorwaardelijke straf.⁸² De rechter kan volgens artikel 14d lid 2 Sr een reclasseringsinstelling aanwijzen om (feitelijk) uitvoering te geven aan het toezicht op en begeleiding van de veroordeelde.⁸³ De officier van justitie die vordert dat de reclassering toezicht gaat houden op de naleving van de voorwaarden, vordert volgens de OM-aanwijzing nadrukkelijk dat het toezicht slechts loopt 'zolang de reclassering dat nodig acht'.⁸⁴ Hierdoor wordt het voortijdig stopzetten van het toezicht door de reclassering mogelijk gemaakt.⁸⁵

Reclasseringstoezicht richt zich op begeleiding en signalering van (dreigende) overtreding van de voorwaarden.⁸⁶ Uit het eerder aangehaalde onderzoek van Aarten is gebleken dat de bereidheid om voorwaarden na te leven groter is na een positieve beoordeling van de relatie tussen toezicht-houder en de reclassant.⁸⁷ Tegelijkertijd is het van belang dat de veroordeelde overtuiging heeft dat er consequenties aan het niet naleven zijn verbonden.⁸⁸

3.2.6 Niet naleven voorwaarde

Als uitgangspunt geldt dat de aangewezen reclasseringsinstelling de niet-naleving meldt bij het openbaar ministerie.⁸⁹ Procedurele regels hieromtrent zijn vastgelegd in het *Uitvoeringsbesluit voorwaardelijke veroordeling*.⁹⁰ In het geval dat de politie een schending van de naleving van (één van) de voorwaarden constateert, kan direct contact opgenomen worden met de (hulp)officier van justitie.⁹¹

Indien is gebleken dat één van de algemene voorwaarden of de bijzondere voorwaarde niet is nageleefd, kan de rechter op vordering van het openbaar ministerie bepalen dat de voorwaardelijk opgelegde straf alsnog ten uitvoer wordt gelegd.⁹² Na deze tenuitvoerlegging komen de voorwaarden te vervallen, daar is immers geen strafrechtelijke titel meer voor.⁹³ Voorts kan de rechter ook beslissen – eveneens op vordering van het openbaar ministerie – dat slechts een gedeelte van de

⁸² Artikel 14d lid 1 Sr.

⁸³ Uit onderzoek uit 2006 is gebleken dat in 94% van de gevallen de reclassering is aangewezen. Uit: Bleichrodt & Vegter 2013, p. 265.

⁸⁴ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p. 5, 6.

⁸⁵ Naast de hierboven besproken mogelijkheid artikel 14f lid 2 Sr door opheffing van de opdracht aan de reclassering.

⁸⁶ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT), p. 21 'het stimuleren en motiveren van veroordeelde om zich aan de opgelegde voorwaarden te houden, naast de controle op de naleving van die voorwaarden en het signaleren van (dreigende) overtreding'.

⁸⁷ Aarten 2014, p. 84.

⁸⁸ Aarten 2014, p. 84.

⁸⁹ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 260.

⁹⁰ *Stb.* 2012, 5.

⁹¹ *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p.3.

⁹² Artikel 14g lid 1 onderdeel 1 Sr. Daarnaast kan op grond van artikel 14fa Sr in geval van veroordeling tot een vrijheidsstraf het openbaar ministerie aanhouding bevelen 'indien er ernstige redenen bestaan voor het vermoeden dat enige gestelde voorwaarde niet wordt nageleefd'. Dit zorgt ervoor dat veroordeelden in afwachting van de beslissing van de rechter over de tenuitvoerlegging van de vrijheidsstraf al kunnen vastzitten. Uit: *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 8, 9.

⁹³ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 7.

voorwaardelijke straf ten uitvoer wordt gelegd.⁹⁴ Deze gedeeltelijke tenuitvoerlegging kan onder instandhouding of wijziging van de voorwaarden worden gelast.⁹⁵ Alhoewel een vordering tot (gedeeltelijke) tenuitvoerlegging de regel is, kan de officier van justitie tot slot ook afzien van een vordering tenuitvoerlegging.⁹⁶ Hij kan een waarschuwing geven, een wijziging van de bijzondere voorwaarde gelasten of kiezen voor een vordering tot verlenging van de proeftijd van maximaal twee jaar.⁹⁷ Uit de memorie van toelichting van de laatste wetwijziging inzake de bijzondere voorwaarde blijkt dat afzien van een vordering tot tenuitvoerlegging geen optie is voor gevallen van substantiële en/of stelselmatige overtreding van de voorwaarden. Dan rest slechts nog de tenuitvoerlegging van de voorwaardelijk opgelegde straf.⁹⁸ Conform artikel 14j lid 1 Sr is er geen bezwaar of beroep mogelijk tegen de beslissing van de rechter de voorwaardelijke straf ten uitvoer te leggen en is deze derhalve vatbaar voor directe executie.⁹⁹

3.3 Dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde

3.3.1 Inleiding

In de vorige paragraaf is het theoretisch kader van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling uiteengezet. In deze paragraaf zal de huidige praktijk van het dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde getoetst worden aan dit theoretisch kader. In paragraaf 3.3.2 zal worden ingegaan op het opleggen van het dierenhoudverbod in de praktijk. Vervolgens zal in paragraaf 3.3.3 de mogelijke duur van het dierenhoudverbod worden toegelicht. In paragraaf 3.3.4 volgt een toelichting hoe het huidige toezicht op het dierenhoudverbod is geregeld. Tot slot wordt in paragraaf 3.3.5 ingegaan op de vraag wat de gevolgen zijn als een veroordeelde wederom dieren houdt.

3.3.2 Opleggen dierenhoudverbod

Om een inhoudelijk beeld te krijgen van zaken waarin dierenhoudverboden zijn opgelegd worden in deze paragraaf in het kort enkele casussen toegelicht. Door middel van een zoekopdracht op 'rechtspraak.nl' blijkt dat slechts vier relevante uitspraken zijn gepubliceerd waarin een dierenhoudverbod in de vorm van een bijzondere voorwaarde is opgelegd.¹⁰⁰ De eerste uitspraak betreft een casus waarbij veroordeelde een persoon en een hond heeft mishandeld. De hond is meerdere malen geschopt en tegen de muur gegooid waardoor het dier is overleden. Veroordeelde heeft in totaal 298 dagen hechtenis waarvan 180 dagen voorwaardelijk met huisdierenverbod voor drie jaren opgelegd gekregen.¹⁰¹ Het tweede vonnis betreft een veroordeling waarbij een persoon driemaal uit 'frustratie, woede en/of onmacht' dermate veel geweld heeft toegepast dat uiteindelijk vier kittens zijn overleden. Deze veroordeelde heeft een voorwaardelijke straf van 27 dagen hechtenis opgelegd gekregen met daarbij een huisdierenhoudverbod gedurende de proeftijd van drie jaar.¹⁰² De

⁹⁴ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p.8.

⁹⁵ Artikel 14g lid 1 onderdeel 2 Sr.

⁹⁶ In beginsel zal de officier van justitie een vordering tot (gedeeltelijke) tenuitvoerlegging indienen. Uit: *Kamerstukken I* 2010/11, 32319, C, p. 11. Het OM kan hier bijvoorbeeld van afzien indien de veroordeelde geen schuld heeft bij het overtreden van de voorwaarde. Uit: *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 3.

⁹⁷ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p.8.

⁹⁸ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT), p. 11.

⁹⁹ Aanwijzing voorwaardelijke vrijheidsstraffen en schorsing van voorlopige hechtenis onder voorwaarden (2013A004), *Stcrt.* 2013, 5108 (inwerkingtreding 1 maart 2013), p. 10.

¹⁰⁰ Door middel van een zoekopdracht op rechtspraak.nl (*bijzondere voorwaarde dieren houden*) met daarbij de beperking naar het rechtsgebied strafrecht. Slechts de gezelschapsdieren of hobbymatig gehouden landbouwdieren zijn als relevant aangemerkt.

¹⁰¹ Rb. 's-Hertogenbosch 3 december 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BK5222. De hoogte van de straf zal in deze casus mede bepaald zijn op grond van de mishandeling van een persoon.

¹⁰² Rb. Den Haag 21 februari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:2192.

Rechtbank Overijssel heeft een persoon veroordeeld tot drie maanden voorwaardelijke jeugddetentie met een proeftijd van twee jaren.¹⁰³ Tijdens deze proeftijd mag de veroordeelde geen kinderboerderijen bezoeken en alleen onder toezicht in de buurt van huisdieren komen. Bewezen is het doden van meerdere konijnen en het veroorzaken van pijn en letsel bij deze dieren. De konijnen zijn met kracht door een kamer gegooid, de kelen zijn dichtgeknepen, met de auto overreden, pootjes gebroken en een zwanger konijn is in de buik gestoken. Tot slot heeft de Rechtbank Den Haag in juni 2015 een vonnis gewezen waarbij iemand is veroordeeld tot een geheel voorwaardelijke hechtenis van veertien dagen en taakstraffen van in totaal 80 uur met een proeftijd van drie jaar waarin geen honden – ook niet voor een ander – gehouden mogen worden.¹⁰⁴

Het aantal gepubliceerde zaken geeft vanzelfsprekend geen beeld van het aantal dierenhoudverboden dat is opgelegd. De precieze omvang van toepassing van de bijzondere voorwaarde als dierenhoudverbod is niet bekend.¹⁰⁵ Uit onderzoek in opdracht van het WODC is gebleken dat het openbaar ministerie voor wat betreft dierenmishandeling en -verwaarlozing ongeveer 50% van de ongeveer 400 zaken per jaar dagvaardt.¹⁰⁶ De voorwaardelijke vrijheidsstraf wordt in ongeveer zes procent opgelegd, een voorwaardelijke vrijheidsstraf gecombineerd met een taakstraf in ongeveer één procent. Deze categorieën zouden eveneens een dierenhoudverbod kunnen omvatten, echter dit is niet nader gespecificeerd. Wellicht dat dit anders wordt, omdat voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten heeft toegezegd om in de evaluatie aangaande het huidige dierenhoudverbod ook het registreren van de opgelegde houdverboden te overwegen.¹⁰⁷

Zoals voor een bijzondere voorwaarde is vereist (zie paragraaf 3.2.3), ziet het dierenhoudverbod op het gedrag van de veroordeelde. De jurisprudentie van de Hoge Raad lijkt in dit geval geen beperking te geven in de toepassing van het houdverbod. Een dierenhoudverbod gaat immers over de 'handel en wandel' van de veroordeelde 'thuis en in de samenleving'. Voorts dient het ter bevordering van 'goed levensgedrag' (door de afwezigheid van een dier wordt immers de verleiding weerstaan een dier te mishandelen). Daarnaast kan een tot een misdrijf jegens dieren veroordeelde uit het 'oogpunt van betamelijkheid' geboden worden geen dieren meer te hebben.¹⁰⁸ Uit de *Richtlijn voor strafvordering dierenmishandeling en dierenverwaarlozing* kan mijns inziens ook afgeleid worden dat het dierenhoudverbod voldoet aan de door de Hoge Raad gestelde criteria.¹⁰⁹ In de richtlijn wordt namelijk gesteld dat na een veroordeling wegens het misdrijf dierenmishandeling of -verwaarlozing het instrument van de bijzondere voorwaarde gericht ingezet kan worden.¹¹⁰ Tot slot blijkt uit de in deze paragraaf benoemde voorbeelden dat rechters in de praktijk het instrument bijzondere voorwaarde als dierenhoudverbod toepassen en derhalve daarin niet beperkt worden door de uitspraken van de Hoge Raad.

Uit paragraaf 3.2.2 blijkt dat met het oog op gedragsverandering het opleggen van een voorwaardelijke straf – in ieder geval voor wat betreft recidivisten – het meest effectief is. Voor het vorderen en opleggen van een dierenhoudverbod bestaan echter ook contra-indicaties. Uit onderzoek

¹⁰³ Rb. Overijssel 19 februari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:896.

¹⁰⁴ Rb. Den Haag 3 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:6812.

¹⁰⁵ *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, nr. 2239.

¹⁰⁶ Van Leiden e.a. 2012, bijlage 8. Over de periode 2007 – eerste helft 2012 zijn 1059 zaken inzake dierenmishandeling en dierenverwaarlozing gedagvaard. Dit komt op ongeveer 200 dagvaardingen per jaar. Hierbij dient opgemerkt te worden dat vanaf 2011 de dierenpolitie is aangevangen waardoor wellicht het absolute aantal vervolgingen vanaf 2012 hoger kan liggen.

¹⁰⁷ *Kamerstukken II* 2014/15, 28286, nr. 774, p. 2. (Brief van Opstelten). Op 17 juli 2015 heeft minister Van der Steur in beantwoording op Kamervragen toegezegd dat de evaluatie in het najaar van 2015 zou worden aangeboden. Dit is echter tot op heden nog niet gebeurd. Uit: *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, 2937.

¹⁰⁸ Zie paragraaf 3.2.3.

¹⁰⁹ Overigens wordt in de literatuur kritiek geleverd op te vergaande maatregelen die bijvoorbeeld een te grote inbreuk maken op de bewegingsvrijheid van de veroordeelde. Een verdragsrechtelijke toets van het dierenhoudverbod zou interessant kunnen zijn. Deze toets valt buiten de reikwijdte van deze scriptie.

¹¹⁰ *Richtlijn voor strafvordering dierenmishandeling en dierenverwaarlozing* (2015R017), *Stcrt.* 4241 (inwerking-treding 1 maart 2015). Het gaat dan om de artikelen 2.1 lid 1 en 2.2 lid 8 Wet dieren.

lijkt een indicatie te bestaan dat bij dierenmishandelaars meer antisociale persoonlijkheidsstoornissen aanwezig zijn.¹¹¹ Tijdens de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel in verband met het verhogen van de maximale proeftijd van de voorwaardelijke straf inzake dierenmishandeling is dit onderwerp eveneens aan de orde gekomen. Uit de (onderliggende) stukken uit de parlementaire behandeling zou volgens Kamerlid Waalkens het beeld zijn ontstaan dat 'sociaal-zwakke figuren' de overgrote meerderheid van de dierenmishandelaars uitmaken.¹¹² Uit nader onderzoek zou moeten blijken in hoeverre in de groep van dierenmishandelaars en -verwaarlozers sprake is van personen met ernstige gedragsstoornissen. Ernstige gedragsstoornissen vormen namelijk een contra-indicatie voor het opleggen van een bijzondere voorwaarde.¹¹³ Eén van de andere contra-indicaties, namelijk de afwezigheid van bereidheid de voorwaarde na te leven, lijkt in de groep verdachten van dierenmishandeling en -verwaarlozing zeker aanwezig. Ter illustratie kan het fenomeen 'verzamelaars' gebruikt worden.¹¹⁴ Deze mensen zijn veelal van mening dat ze juist heel goed zijn voor hun dieren.¹¹⁵ Dit was bijvoorbeeld het geval bij een 'kattenvrouwtje' waar 26 katten in zeer slechte conditie werden aangetroffen. Mevrouw was toch van mening dat ze goed voor haar katten had gezorgd.¹¹⁶ De LID-inspecteurs komen met enige regelmaat zaken tegen waarin de eigenaar van mening is de verzorging van het dier zeer goed uit te voeren. Van die gevallen kan natuurlijk afgevraagd worden in hoeverre ze bereid zijn tot de beoogde gedragsverandering.¹¹⁷ Tot slot is er één geval bekend waarin een veroordeelde liever een week in de gevangenis verbleef dan aan het dierenhoudverbod te voldoen.¹¹⁸

3.3.3 Proeftijd dierenhoudverbod

De hoogte van de proeftijd voor de veroordeling tot misdrijven aangaande de benadeling van het welzijn of gezondheid van dieren – waar dierenmishandeling en -verwaarlozing toe behoort – is in beginsel vastgesteld op drie jaar, maar de proeftijd kan ook tien jaar duren.¹¹⁹ Deze verhoogde proeftijd kan opgelegd worden indien er 'ernstig rekening' mee gehouden moet worden dat 'de veroordeelde wederom een *misdrijf* (mijn cursief) zal begaan dat de gezondheid of het welzijn van een of meer dieren benadeelt'.¹²⁰ Daarmee is bepaald dat een proeftijd hoger dan de normale proeftijd van drie jaar slechts opgelegd kan worden indien er ernstig rekening mee gehouden moet worden dat er wederom dierenmishandeling of -verwaarlozing zoals bedoeld in artikel 2.1 respectievelijk 2.2 lid 8 Wet dieren zal plaatsvinden. Bleichrodt & Vegter vragen zich overigens af of de rechter ooit gebruik zal maken van de maximale proeftijd die voor dierenmishandelaars mogelijk is gemaakt.¹²¹

Het dierenhoudverbod in de vorm van de bijzondere voorwaarde wordt van kracht op het moment van juiste kennisgeving of betekening van het vonnis (art. 366a Sv). Indien er hoger beroep of cassatie wordt ingesteld, heeft het dierenhoudverbod geen werking (art. 557 Sv). Dit betekent dat een veroordeelde ook na een inbeslagneming zonder enige dreigende sanctionering of belemmering dieren kan houden indien een rechtsmiddel wordt aangewend. De uitzondering op de schorsende werking van het rechtsmiddel ('dadelijke uitvoerbaarheid'), zoals besproken in 3.2.4, kan namelijk voor wat betreft het dierenhoudverbod niet worden toegepast. Voor dadelijke tenuitvoerlegging van

¹¹¹ Van Leiden e.a. 2012, p. 99. De auteurs refereren aan onderzoek van Gleyzer, Felthous en Holzer (2002).

¹¹² *Handelingen II* 2009/10, 79 (debat misdrijven tegen dieren), p. 79-6710: 'dierenmishandeling gaat regelmatig samen met een sociale of gedragsstoornis .. kwam ik tal van wetenschappelijke artikelen tegen die op deze relatie wijzen' aldus Kamerlid Waalkens en *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, E, p.5.

¹¹³ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 32.

¹¹⁴ Overigens is het fenomeen 'verzamelwoede' (inclusief verzamelen van dieren) opgenomen in de DSM IV en kan gediagnostiseerd worden als psychiatrische aandoening. Zie: Fouwels & Appelhof 2001.

¹¹⁵ Ter illustratie zie dierenbescherming.nl (zoek op *blog / dierenleed went nooit*).

¹¹⁶ <http://www.destentor.nl/regio/twee-jaar-respijt-voor-kattenvrouwtje-steenwijk-1.2929760>.

¹¹⁷ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT), p 1.

¹¹⁸ Informatie van een inspecteur van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming.

¹¹⁹ *Stb.* 2012, 392.

¹²⁰ Artikel 14b lid 3 Sr.

¹²¹ Uit de formulering blijkt overigens dat Bleichrodt & Vegter het niet nodig achten. Uit: Bleichrodt & Vegter 2013, p. 266.

bijzondere voorwaarden geldt hetzelfde criterium als van de verhoogde proeftijd van tien jaren uit artikel 14b lid 2 Sr: 'indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat gericht is tegen of gevaar veroorzaakt voor de onaantastbaarheid van het lichaam van een of meer personen'. De dadelijke tenuitvoerlegging zoals bedoeld in artikel 14e Sr ziet niet op het gevaar dat een veroordeelde wederom een misdrijf zal begaan dat de gezondheid of het welzijn van een of meer dieren benadeelt, zoals dat in artikel 14b lid 3 Sr is gedefinieerd in het kader van de mogelijk verhoogde proeftijd naar aanleiding van dierenmishandeling of -verwaarlozing. Bij de invoering van deze verhoogde proeftijd neergelegd in artikel 14b lid 3 Sr is geen aandacht besteed aan de mogelijkheid om ook voor dierenmishandelaars en -verwaarlozers het dierenhoudverbod dadelijk uitvoerbaar te maken.¹²² Omdat de dadelijke uitvoerbaarheid een uitzondering is op de hoofdregel van de schorsende werking van het rechtsmiddel (zie paragraaf 3.2.4), zal eventuele invoering ervan in het kader van het dierenhoudverbod ter rechtvaardiging nadere onderbouwing behoeven. Rechtvaardiging zou (deels) gebaseerd kunnen worden op de uit hoofdstuk 2 gebleken erkenning van de wetgever dat 'elk dier een eigen zelfstandige waarde heeft' en dat de overheid een inspanningsverplichting heeft op het gebied van bescherming van dieren.¹²³ Misdrijven jegens dieren missen momenteel echter kennelijk de urgentie om een bijzondere voorwaarde en toezicht daarop ook ten uitvoer te leggen hangende een beroepsprocedure.¹²⁴

3.3.4 Toezicht dierenhoudverbod

Hoe is het huidige toezicht op het dierenhoudverbod in de vorm van de bijzondere voorwaarde geregeld? Uit de vier ter illustratie onderzochte gepubliceerde uitspraken blijkt dat de reclassering in drie gevallen is aangewezen om het toezicht op de bijzondere voorwaarde te verrichten.¹²⁵ Dit zou een indicatie kunnen geven dat de rechter ook in andere gevallen van dierenhoudverboden reclasserings-toezicht gelast. Uit het verleden zijn gevallen bekend waarin inspecteurs van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming zijn aangewezen om te controleren op het dierenhoudverbod.¹²⁶ Alhoewel de reclassering in het algemeen een stevige positie heeft¹²⁷ inzake het uitoefenen van toezicht op bijzondere voorwaarden, blijkt uit een recent arrest van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch dat het niet gebruikelijk is om de reclassering aan te wijzen voor het toezicht.¹²⁸ Het openbaar ministerie oefent echter zelf geen feitelijk toezicht uit. Naar aanleiding van vragen wie in de praktijk controleert, heeft voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten medegedeeld dat de betrokken opsporingsinstanties en rol spelen en dat deze veelal afhankelijk zijn van meldingen van burgers of een veroordeelde wederom een dier houdt. Zonder signalen zouden de opsporingsinstanties niet hun beperkte capaciteit inzetten op controle op een houdverbod.¹²⁹ Het naleven van

¹²² Parlementaire behandeling Wetsvoorstel 35011. Uit de stukken blijkt dat het dadelijk uitvoerbaar maken (wijzigen artikel 14e Sr) van het dierenhoudverbod niet aan de orde is geweest.

¹²³ Alhoewel het een interessant vraagstuk is, zal geen nadere uitwerking worden gegeven voor een eventuele rechtvaardiging van dadelijke uitvoerbaarheid omdat dit niet past binnen de reikwijdte van dit onderzoek.

¹²⁴ *Kamerstukken II* 2007/08, 31389, nr. 5, p. 6.

¹²⁵ Rb. 's-Hertogenbosch 3 december 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BK5222, Rb. Den Haag 21 februari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:2192, Rb. Overijssel 19 februari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:896.

¹²⁶ Volgens informatie van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming. Daaruit blijkt eveneens dat een variant is toegepast: 'een dierenhoudverbod tenzij uitdrukkelijke toestemming van de LID'.

¹²⁷ *Kamerstukken II* 2009/10, 32319, nr. 3, p. 3, 5 en 6. Hieruit blijkt de 'stevige positie' van de reclassering inzake het toezicht op naleving van de bijzondere voorwaarden. Het Ministerie van Veiligheid en Justitie heeft de afgelopen regie op het reclasseringswerk geïntensiveerd. Uit: Bleichrodt & Vegter 2013, p. 85.

¹²⁸ Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2015, 20-002922-13 (niet gepubliceerd). Overigens is uit e-mail correspondentie gebleken dat het benoemde arrest wel onder aandacht is gebracht van de politie, die bij overtreding de officier van justitie kan informeren.

¹²⁹ *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, F, p.5.

het dierenhoudverbod is overigens geen ‘lastige’ controle: het gaat slechts om de constatering dat een dier is aangetroffen.¹³⁰

3.3.5 Niet naleven dierenhoudverbod

Het dierenhoudverbod in de vorm van de bijzondere voorwaarde gaat gepaard met de algemene voorwaarde dat geen strafbare feiten mogen worden gepleegd. Hierboven is reeds beschreven dat het dan moet gaan om soortgelijkheid of samenhang tussen de feiten waarvoor veroordeeld is en de overtreding van de algemene voorwaarde. Dit kan inhouden dat indien een persoon die is veroordeeld voor onthouding van medische verzorging (verwaarlozing) van het eigen dier, de algemene voorwaarde overtreedt zodra hij de hond van de buurman schopt (verboden gedraging op grond van het Besluit houders van dieren, misdrijf). De overtreding van de algemene voorwaarde kan echter ook geschieden door het plegen van een overtreding, zoals het laten ontsnappen van een huisdier dat in een kooi wordt gehouden.¹³¹

De bijzondere voorwaarde wordt overtreden indien de veroordeelde een dier houdt. Het Gerechtshof 's-Hertogenbosch heeft – wellicht om duidelijkheid te scheppen – in een arrest beschreven dat het gaat om het ‘middellijk of onmiddellijk’ houden van een paard.¹³² In een recente uitspraak van de Rechtbank Den Haag is vermeld dat veroordeelde ook niet ‘voor een ander’ een hond mag houden.¹³³ Op die manier lijken deze rechters aan te sluiten op de werkingssfeer van de Wet dieren, namelijk dat een houder is gedefinieerd als ‘eigenaar, houder of hoeder’.¹³⁴

Het niet naleven van de algemene of bijzondere voorwaarde(n) kan een aantal gevolgen hebben. Sommige van deze gevolgen kunnen problematisch geacht worden in het licht van de effectiviteit van het dierenhoudverbod. Ten eerste kan het niet naleven van voorwaarden resulteren in het volledig ten uitvoer leggen van de voorwaardelijke straf. Deze tenuitvoerlegging kan snel geëffectueerd worden.¹³⁵ Bij volledige tenuitvoerlegging komt vanwege het vervallen van de voorwaardelijke straf eveneens een einde aan het bijbehorend dierenhoudverbod. In het verlengde hiervan is het gebrek aan mogelijkheden om bij overtreding van het dierenhoudverbod de aangetroffen dieren in beslag te nemen eveneens een knelpunt. Alhoewel Kamerlid Teeven eerder van mening was dat inbeslagname mogelijk zou zijn op grond van het systeem van de wet, is door voormalig Minister Veiligheid en Justitie Opstelten bevestigd dat indien het aangetroffen dier in afdoende conditie is, er geen juridische grondslag bestaat het dier in beslag te nemen.¹³⁶ Uit artikel 134 lid 1 Sv blijkt immers dat als geen strafvorderlijk belang wordt gediend, inbeslagneming niet mogelijk is. Strafvorderlijke doeleinden zijn waarheidsvinding, aantonen wederrechtelijk voordeel, tenuitvoerlegging sancties zoals verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer (art. 94 Sv) en bewaring van het recht tot verhaal of ontneming (art. 94a Sv). Uit juridisch oogpunt is het begrijpelijk dat inbeslagneming derhalve geen optie is bij overtreding van het dierenhoudverbod, omdat er geen strafvorderlijk doel wordt gediend met een eventuele inbeslagname.¹³⁷ Vanuit de effectiviteit van het dierenhoudverbod is dit gevolg echter lastig te verdedigen. Een veroordeelde mag geen dieren meer houden omdat er kennelijk aanwijzingen zijn dat hij wederom de fout in zal gaan. Als hij een dier houdt

¹³⁰ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, debat ‘misdrijven tegen dieren’: ‘alleen aantonen dat ze een dier hebben, is genoeg’.

¹³¹ Artikel 1.6 lid 4 Besluit houders van dieren (overtreding).

¹³² Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2015, 20-002922-13 (niet gepubliceerd).

¹³³ Rb. Den Haag 3 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:6812.

¹³⁴ Artikel 1.1 Wet dieren.

¹³⁵ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, debat ‘misdrijven tegen dieren’, p. 6716.

¹³⁶ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, debat ‘misdrijven tegen dieren’, p. 6730 en *Aanhangsel handelingen II* 2013/14, nr. 2239.

¹³⁷ Corstens & Borgers 2011, p. 475-476. In hoofdstuk vier zal ik dit onderwerp (inbeslagneming aangetroffen dier) nader uitwerken.

én er kan niet worden aangetoond dat er reeds sprake is van dierenmishandeling of -verwaarlozing, bestaat de kans dat het dierenhoudverbod vervalt en veroordeelde het dier mag houden.¹³⁸

Ter illustratie een voorbeeld uit de geraadpleegde jurisprudentie. Een persoon die is veroordeeld voor dierenmishandeling met een dierenhoudverbod voor de duur van twee jaar kan bij volledige tenuitvoerlegging 40 uur werkstraf tegemoet zien.¹³⁹ In die situatie is het dus mogelijk dat het houdverbod vervalt door tenuitvoerlegging van de 40 uur werkstraf en veroordeelde het dier mag houden terwijl er in eerste instantie een rechtvaardiging bestond voor het opleggen van een houdverbod voor twee jaar.

Het vervallen van het dierenhoudverbod door overtreding ervan kan in bepaalde gevallen echter ook voorkomen worden. De rechter kan besluiten tot gedeeltelijke tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf met instandhouding van het dierenhoudverbod. Alhoewel dan 'de stok' kleiner wordt, blijft wel sprake van een stok achter de deur.¹⁴⁰ Dit kan gezien worden als een (gedeeltelijke) oplossing van het hierboven gesignaleerde knelpunt: in tegenstelling tot bij de volledige tenuitvoerlegging blijft door een gedeeltelijke tenuitvoerlegging het dierenhoudverbod bestaan. Deze optie staat volgens de wetsgeschiedenis echter niet open voor gevallen van substantiële en/of stelselmatige overtreding van de voorwaarden. Daarom zal het geen soelaas bieden voor alle gevallen van overtreders van het dierenhoudverbod. Want bij de overtreders van een dierenhoudverbod zullen ook gevallen zijn waarin sprake is van een substantiële en/of stelselmatige overtreding. Hoe zou bijvoorbeeld een rechter oordelen als een veroordeelde dierenmishandelaar met een opgelegd dierenhoudverbod tien honden gaat houden? Mijns inziens kan dan mogelijk geconcludeerd worden dat sprake is van substantiële en/of stelselmatige overtreding van de voorwaarden, waardoor de rechter zich genoodzaakt kan zien de straf volledig ten uitvoer te leggen.

Tot slot kan de officier van justitie ook afzien van een vordering tot tenuitvoerlegging en bijvoorbeeld waarschuwen en/of de proeftijd verlengen. Juridisch gezien bestaat er ook dan geen grondslag het dier in beslag te nemen (indien er geen bewijs voor nieuwe dierenmishandeling of -verwaarlozing is). De officier van justitie kan de eigenaar wel stimuleren vrijwillige afstand te doen van het dier met het oog op een waarschuwing, proeftijdverlenging of zelfs (gedeeltelijke) tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf.¹⁴¹ Alhoewel deze mogelijkheid de hierboven beschreven knelpunten lijkt te kunnen omzeilen, zal het niet voor alle gevallen passend zijn. Want als een veroordeelde geen afstand wil doen van zijn dieren, zal een officier van justitie zich wellicht genoodzaakt zien een vordering tot (gedeeltelijke) tenuitvoerlegging in te dienen.

3.4 Aanwijzing bij de strafbeschikking

3.4.1 Inleiding

In de voorgaande paragrafen is nader ingegaan op de huidige modaliteit van het dierenhoudverbod: de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling. Zoals vermeld in paragraaf 3.3.2 is uit WODC-onderzoek gebleken dat het openbaar ministerie 50% van de dierenwelzijnszaken dagvaardt. Dat houdt in dat 50% van de zaken sowieso niet in aanmerking komt voor een door de rechter opgelegd dierenhoudverbod. Deze zaken komen wellicht wél in aanmerking voor het uitvaardigen van een aanwijzing bij een strafbeschikking.

In deze paragraaf zal de derde deelvraag aan de orde komen, die ziet op de niet-toegepaste strafrechtelijke mogelijkheden die een mogelijk alternatief kunnen bieden voor de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling. Ter beantwoording van deze vraag wordt het theoretisch kader, een uiteenzetting van de regeling in het algemeen, van de strafbeschikking

¹³⁸ Bij gedeeltelijke tenuitvoerlegging vervalt het dierenhoudverbod niet, deze optie staat echter niet altijd open voor de rechter (zie vervolg van deze paragraaf).

¹³⁹ Rb. Utrecht 8 mei 2012, 81-294710-11 (aantekening mondeling vonnis).

¹⁴⁰ *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, E, p.6.

¹⁴¹ Dit 'dreigement' zou de veroordeelde kunnen overtuigen 'vrijwillig' afstand te doen. Uit: *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, F, p. 4.

geschetst. Daarbij wordt in paragraaf 3.4.2 ingegaan op het feit dat een strafbeschikking een daad van vervolging betreft. In paragraaf 3.4.3 zal worden toegelicht wat in theorie de (gedrags)aanwijzing kan inhouden. Vervolgens wordt in paragraaf 3.4.4 de duur van de proeftijd besproken waarna in paragraaf 3.4.5 het toezicht op de naleving aan de orde komt.

3.4.2 Daad van vervolging

Het openbaar ministerie heeft met de inwerkingtreding van de Wet OM-afdoening een sanctiebevoegdheid gekregen.¹⁴² De officier van justitie kan namelijk een strafbeschikking opleggen conform de regels neergelegd in Titel IVA van het Wetboek van Strafvordering.¹⁴³ De mogelijkheid tot het opleggen van de strafbeschikking is ingevoerd om te bevorderen dat slechts dan zaken voor de rechter komen als daar aanleiding toe is. Deze aanleiding kan er zijn vanwege een gewenste rechterlijke reactie zoals het opleggen van een vrijheidsstraf of indien duidelijk is dat verdachte in verband met een verschillende opvatting toch verzet zal indienen.¹⁴⁴ Deze buitengerechtelijke afdoening in de vorm van een strafbeschikking kan opgelegd worden bij overtredingen en misdrijven met een strafbedreiging van maximaal zes jaar gevangenisstraf. In artikel 257a lid 2 Sv worden de mogelijke straffen en maatregelen benoemd: taakstraf, geldboete, onttrekking aan het verkeer, verplichting betaling som geld aan slachtoffer en ontzegging van de rijbevoegdheid.

Het wettelijk criterium voor het opleggen van een strafbeschikking ligt op de scheidslijn van maximaal zes jaar strafbedreiging. Uit de *Aanwijzing OM-strafbeschikking* blijkt dat er contra-indicaties kunnen bestaan voor het uitvaardigen van een strafbeschikking. Dit is bijvoorbeeld het geval bij feiten gepleegd door illegale vreemdelingen of minderjarige verdachten in een WVV 1994-zaak.¹⁴⁵

Mede gelet op de titel IVA, 'Vervolging (mijn cursief) door een strafbeschikking' wordt het uitvaardigen van een strafbeschikking gezien als een daad van vervolging.¹⁴⁶ In beginsel is er geen bemoeienis van de strafrechter. Indien verdachte verzet aantekent zoals bedoeld in artikel 257e Sv – dit dient binnen veertien dagen te geschieden – wordt (eventuele) vervolging voor het feit alsnog voor de strafrechter gebracht.¹⁴⁷ Dat betekent dat als de verdachte geen gebruik maakt van de mogelijkheid tot verzet de gang naar de strafrechter in beginsel is afgesloten.¹⁴⁸

De strafbeschikking wordt gezien als een sanctie waarbij sprake is van vaststelling van schuld van de verdachte.¹⁴⁹ Daarmee heeft de strafbeschikking een heel ander karakter dan de voordien toegepaste modaliteiten zoals een transactie of voorwaardelijk sepot waarmee een strafrechtelijke vervolging werd voorkomen.

3.4.3 Aanwijzingen

Artikel 257a lid 3 Sv regelt dat de strafbeschikking, naast de oplegging van straffen en maatregelen, aanwijzingen kan bevatten waaraan de verdachte moet voldoen. De oorsprong van de mogelijkheid komt voort uit de wens 'strafbaar handelen te voorkomen door in passende gevallen op procedureel eenvoudige wijze expliciete gedragsaanwijzingen aan de verdachte te geven'.¹⁵⁰ Overigens bestaat er wel een zekere band tussen de in paragraaf 3.3 besproken bijzondere voorwaarden en aanwijzingen

¹⁴² Stb. 2006, 330 (inwerkingtreding op 1 februari 2008).

¹⁴³ Overigens geeft de regeling ook mogelijkheden aan andere functionarissen om een strafbeschikking op te leggen. Dit valt buiten de reikwijdte van deze scriptie en daarom laat ik dat onderdeel onbesproken.

¹⁴⁴ Advies W03.15.0138/II. *Analyse van enige verschillen in rechtsbescherming en rechtspositie van de justitiabele in het strafrecht en in het bestuursrecht*, Den Haag: RvS 2015, p. 3.

¹⁴⁵ Aanwijzing OM-strafbeschikking (2015A004), *Stcrt.* 2015, 8971 (inwerkingtreding 1 april 2015), p.9.

¹⁴⁶ Alhoewel de strafbeschikking niet valt onder de klassieke definitie is daarvoor toch gekozen; de strafbeschikking heeft veel gelijkenis met de rechterlijke sanctie. Uit: Corstens & Borgers 2011, p. 858.

¹⁴⁷ Tekst & Commentaar Strafvordering Titel VIA, p. 2.

¹⁴⁸ 'In beginsel' omdat door middel van een artikel 12-procedure het feit alsnog regulier voor de rechter kan worden gebracht. Uit: Corstens & Borgers 2011, p. 205.

¹⁴⁹ Melai & Groenhuijsen 2012, 257a Sv, p. 2 en Aanwijzing OM-strafbeschikking (2015A004), *Stcrt.* 2015, 8971 (inwerkingtreding 1 april 2015), p. 4.

¹⁵⁰ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 7, p. 29.

bij de strafbeschikking. Uit de parlementaire behandeling van de Wet OM-afdoening blijkt dat aanwijzingen die voortkomen uit de strafbeschikking, ook mogelijk dienen te zijn op grond van artikel 14c Sr.¹⁵¹ De aanwijzingen zijn zelfs afgeleid van de bijzondere voorwaarden.¹⁵² In artikel 257a lid 3 Sv wordt een opsomming gegeven van mogelijke aanwijzingen bij de strafbeschikking zoals afstand van voorwerpen, uitlevering van voorwerpen, voldoening van een geldbedrag aan de staat en storting van een som geld in bijvoorbeeld het schadefonds misdrijven. Uit de formulering – ‘zij kunnen inhouden’ – blijkt al dat er geen sprake is van een limitatieve opsomming.¹⁵³ Dit blijkt eveneens uit de formulering van een ‘vangnetbepaling’ in artikel 257a lid 3 onder e Sv waarin wordt gesteld dat ook ‘andere aanwijzingen, het gedrag van de verdachte betreffend’ kunnen worden opgelegd. Dit biedt de officier van justitie veel ruimte, maar deze ruimte is niet onbeperkt. Zoals hierboven reeds benoemd blijkt uit de wetsgeschiedenis dat er een zeker verband is tussen de bijzondere voorwaarde en de gedragsaanwijzing uit de strafbeschikking. Bleichrodt refereert aan dat verband als hij betoogt dat het aannemelijk is dat beperkingen – zoals deze uit de in paragraaf 3.2.3 besproken jurisprudentie van de Hoge Raad blijken – die gelden bij het opleggen van de bijzondere voorwaarde eveneens bij de aanwijzing in de strafbeschikking van toepassing zijn.¹⁵⁴

Net zoals bij de bijzondere voorwaarde het geval is, blijkt uit de memorie van toelichting bij de Wet OM-afdoening dat de in artikel 257a lid 3 Sv genoemde aanwijzingen ook slechts met medewerking van de verdachte opgelegd kunnen worden.¹⁵⁵ Uit artikel 257a lid 4 Sv blijkt dat het toepassen van de aanwijzing slechts kan geschieden op voorwaarde dat de verdachte medewerking verleent aan het vaststellen van zijn identiteit. Voorts bepaalt artikel 257c Sv dat een verdachte dient te worden gehoord alvorens een aanwijzing wordt opgelegd die het gedrag van de verdachte aangaat. Verdachte dient tijdens dat verhoor bereidheid te tonen zich aan de aanwijzing te houden.¹⁵⁶ Dit heeft tot gevolg dat een aanwijzing betreffende het gedrag niet opgelegd kan worden als is gebleken dat verdachte niet bereid is zich te conformeren aan deze aanwijzing.¹⁵⁷ De officier van justitie zal dan besluiten verdachte te dagvaarden.¹⁵⁸

3.4.4 Proeftijd

De proeftijd voor de aanwijzing die het gedrag van verdachte aangaat dient in de strafbeschikking opgenomen te worden en mag maximaal een jaar duren.¹⁵⁹ Uit de memorie van toelichting blijkt dat niet is gekozen voor een mogelijk langere proeftijd, omdat bij het niet voldoen aan de aanwijzing alsnog vervolgd dient te worden voor het oorspronkelijke strafbare feit.¹⁶⁰ Kennelijk wordt daarmee bedoeld dat een langere proeftijd ervoor zou kunnen zorgen dat een vervolging voor de strafrechter dan over een te lange periode optioneel is.

De proeftijd gaat in beginsel veertien dagen na uitreiking of toezending van de strafbeschikking in.¹⁶¹ Indien de strafbeschikking aan de persoon wordt toegezonden, kan het voorkomen dat tenuitvoerlegging – en daarmee ook de proeftijd – wordt aangevangen voordat de strafbeschikking in kracht van gewijsde is gegaan.¹⁶²

¹⁵¹ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 7. p. 30.

¹⁵² *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 24.

¹⁵³ Artikel 257a lid 3 aanhef Sv.

¹⁵⁴ Bleichrodt & De Decker 2011, p. 34.

¹⁵⁵ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 24, 31.

¹⁵⁶ Artikel 257c lid 1 Sv.

¹⁵⁷ Aanwijzing OM-strafbeschikking (2015A004), *Stcrt.* 2015, 8971 (inwerkingtreding 1 april 2015), p. 4.

¹⁵⁸ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 29 – 31.

¹⁵⁹ Artikel 257a lid 3 onderdeel e Sv.

¹⁶⁰ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 67.

¹⁶¹ Artikel 257g lid 1 Sv: ‘veertien dagen na de uitreiking in persoon of toezending van het afschrift’.

¹⁶² Tijdens de parlementaire behandeling is dit tevergeefs geamendeerd (termijn van zes weken bij toezending). Uit: Corstens & Borgers 2011, p. 861. Op tenuitvoerlegging voordat de strafbeschikking in kracht van gewijsde is gegaan bestaat echter één uitzondering: bij een strafbeschikking met als bijkomende straf ontzetting van rijbevoegdheid. Uit: Tekst & Commentaar Strafvordering 2012, artikel 257g Sv, p. 2.

Indien afstand wordt gedaan van de bevoegdheid tot het doen van verzet, gaat de proeftijd direct van kracht.¹⁶³ De afstand kan expliciet maar ook impliciet zijn. Expliciet kan dit door schriftelijk afstand te doen van het recht tot verzet waarbij verdachte bijstand van een raadsman gehad moet hebben.¹⁶⁴ Een verdachte kan impliciet afstand doen van verzet door vrijwillig aan de strafbeschikking te voldoen, bijvoorbeeld door ter plaatse te pinnen.¹⁶⁵ Volgens de wetgever kan immers uit die handeling worden afgeleid dat de verdachte de strafbeschikking heeft aanvaard.¹⁶⁶ Dit leidt naar de mening van Kooijmans echter mogelijk tot uitholling van artikel 557 Sv dat een schorsende werking beoogt indien nog rechtsmiddelen openstaan. Alhoewel formeel aan het criterium is voldaan, is dan namelijk toch sprake van een 'directe' executie.¹⁶⁷

Door het niet instellen van verzet ziet een verdachte af van behandeling van zijn zaak voor de strafrechter. Indien een betrokkene wel verzet indient, wordt de tenuitvoerlegging van de strafbeschikking geschorst of opgeschort. Deze schorsing of opschorting kan slechts ten einde komen indien het verzet niet ontvankelijk wordt verklaard.¹⁶⁸ Tegen niet-ontvankelijkheidsverklaring van het verzet kan hoger beroep worden ingesteld. Met het oog op het ontmoedigen van het aanwenden van rechtsmiddelen die bij voorbaat kansloos zijn, heeft hoger beroep geen schorsende of opschortende werking.¹⁶⁹ Daardoor zijn er geen beletselen voor (verdere) tenuitvoerlegging van de strafbeschikking.

3.4.5 Toezicht en niet naleven aanwijzing

Voor wat betreft het toezicht op de aanwijzing geldt in beginsel de regel dat het openbaar ministerie verantwoordelijk is voor de tenuitvoerlegging van de eigen beslissingen. Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat daarbij anderen betrokken mogen worden.¹⁷⁰ De *Aanwijzing OM-strafbeschikking* vermeldt dat toezicht op naleving van de aanwijzing *kan* worden opgedragen aan de reclassering, waaruit blijkt dat het ook mogelijk is een andere instantie te betrekken bij het feitelijke toezicht.¹⁷¹

Het openbaar ministerie streeft ernaar om zo spoedig mogelijk te starten met de tenuitvoerlegging van het toezicht. Dat houdt volgens de OM-aanwijzing in dat uiterlijk een maand na het verstrijken van de verzetstermijn of moment van afstand doen van verzet het eerste contact tussen reclassering en bestrafte zal plaatsvinden.

Indien blijkt dat niet wordt voldaan aan een bij strafbeschikking gegeven aanwijzing, zal het openbaar ministerie in beginsel de bestrafte dagvaarden.¹⁷² Buiten de vervolging voor de strafrechter bestaat er geen meer ingrijpende sanctie als gevolg op het overtreden van de aanwijzing.¹⁷³

¹⁶³ Artikel 257g Sv.

¹⁶⁴ Tekst & Commentaar Strafvordering 2015, vervolging door een strafbeschikking, p. 23.

¹⁶⁵ Kooijmans 2015, p. 249.

¹⁶⁶ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 43.

¹⁶⁷ Kooijmans 2015, p. 249.

¹⁶⁸ Artikel 257g lid 2 Sv.

¹⁶⁹ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 48.

¹⁷⁰ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 7, p. 7, 29.

¹⁷¹ Aanwijzing OM-strafbeschikking (2015A004), *Stcrt.* 2015, 8971 (inwerkingtreding 1 april 2015), p. 7 onder 'Toezicht op gedragsaanwijzing'.

¹⁷² *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 53, 75. In relatie tot het ne bis in idem beginsel is het mogelijk de bestrafte te dagvaarden omdat de strafbeschikking op dat moment van overtreding van de dagvaarding immers nog niet (volledig) ten uitvoer is gelegd. Dit volgt uit artikel 255a Sv en *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 24, 75 en 76.

¹⁷³ Bleichrodt & De Decker 2011, p. 38. Bleichrodt pleit voor het opnemen van een voorwaardelijke veroordeling in de regeling van de strafbeschikking.

3.5 Dierenhoudverbod als aanwijzing bij strafbeschikking

3.5.1 Inleiding

In de vorige paragraaf is het theoretisch kader van de aanwijzing bij de strafbeschikking geschetst. In deze paragraaf zal de mogelijkheid tot het opleggen van een dierenhoudverbod als aanwijzing bij de strafbeschikking worden toegelicht. Dit gebeurt aan de hand van de kenmerken zoals beschreven in paragraaf 3.4.

Voor zover bekend wordt op dit moment de aanwijzing bij de strafbeschikking niet toegepast als dierenhoudverbod. Zoals in paragraaf 3.4.1 vermeld, is het wel interessant te onderzoeken in hoeverre de aanwijzing bij de strafbeschikking als dierenhoudverbod benut kan worden. Zaken van dierenmishandeling en -verwaarlozing die niet voor de strafrechter worden gebracht (50%) kunnen namelijk wellicht in aanmerking komen voor een dierenhoudverbod op grond van een aanwijzing bij de strafbeschikking.

3.5.2 Aanwijzing dierenhoudverbod

Uit onderzoek in opdracht van het WODC is gebleken dat de strafbeschikking tot 2012 nog niet werd toegepast bij dierenmishandeling of -verwaarlozing.¹⁷⁴ Wel is gebleken dat in de periode 2007 tot 2012 bijna 30% van de dierenmishandelings- en dierenverwaarlozingszaken zijn afgedaan door middel van een OM-transactie, die als voorloper wordt gezien van de strafbeschikking. Dit houdt in de meeste gevallen het betalen van een geldbedrag in. In beginsel kan voor wat betreft dierenmishandeling en -verwaarlozing een strafbeschikking worden opgelegd omdat de grens voor het opleggen van een strafbeschikking – een vrijheidsstraf van ten hoogste zes jaar – niet wordt overschreden.¹⁷⁵ Uit de *Aanwijzing kader voor strafvordering en OM-afdoeningen* en de *Richtlijn voor strafvordering dierenmishandeling en dierenverwaarlozing* blijkt dat de officier van justitie kan kiezen voor bijvoorbeeld een taakstraf neergelegd in een strafbeschikking. Voor *first offenders* wordt een taakstraf van tussen de 20 en 60 uur gerechtvaardigd geacht. Dagvaarding is geïndiceerd indien sprake is geweest van langdurige verwaarlozing of lijden, als het gaat om meerdere dieren of een langere periode, er sprake is van een sadistische inslag of indien er grote maatschappelijke verontwaardiging is veroorzaakt.

Alhoewel blijkt dat de strafbeschikking inmiddels wordt toegepast voor het opleggen van een boete of taakstraf, zijn er op dit moment bij de LID geen gevallen bekend waarin gebruik is gemaakt van de aanwijzing bij de strafbeschikking om een dierenhoudverbod te bewerkstelligen.¹⁷⁶ Uit de OM-richtlijn inzake dierenmishandeling en -verwaarlozing blijkt deze optie evenmin.¹⁷⁷ Uit paragraaf 3.4.3 blijkt echter dat aanwijzingen veelal zijn afgeleid uit de bijzondere voorwaarden. Omdat een dierenhoudverbod mogelijk is op grond van de bijzondere voorwaarde, acht ik een dierenhoudverbod in de vorm van een aanwijzing eveneens mogelijk. De verdachte dient hiertoe de bereidheid te tonen en deze bereidheid in ieder geval tijdens het verhoor te verklaren.¹⁷⁸

3.5.3 Proeftijd dierenhoudverbod

Het dierenhoudverbod als aanwijzing kan voor maximaal een jaar worden opgelegd. Dit is een beperkende factor ten opzichte van de bijzondere voorwaarde. Bij de bijzondere voorwaarde is naar

¹⁷⁴ Van Leiden e.a. 2012, p. 197 (Bijlage 8), 'Afdoening OM naar type en soort zaak'; Strafbeschikking dierenmishandeling en dierenverwaarlozing: 0%.

¹⁷⁵ Zie hoofdstuk 2, daaruit blijkt dat de misdrijven dierenmishandeling en -verwaarlozing van gezelschapsdieren een strafbedreiging kennen van maximaal 3 jaar.

¹⁷⁶ Dit blijkt uit het bedrijfsprocessensysteem van de Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming. In dit systeem worden de afdoeningen van strafzaken (waarin LID-inspecteurs een rol hebben gespeeld) geregistreerd.

¹⁷⁷ Richtlijn voor strafvordering dierenmishandeling en dierenverwaarlozing (2015R017), *Stcrt.* 4241 (inwerking-treding 1 maart 2015).

¹⁷⁸ Zie paragraaf 3.4.3.

aanleiding van politieke druk een wetswijziging doorgevoerd om de proeftijd van drie naar tien jaar te verhogen. De proeftijd van drie jaar werd namelijk onvoldoende geacht.¹⁷⁹

3.5.4 Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod

Voor wat betreft de uitvoering van het toezicht gelden in principe dezelfde regels als bij het toezicht op de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke straf. Het openbaar ministerie is in beginsel verantwoordelijk maar kan voor de feitelijke uitvoering andere instanties zoals de reclassering aanwijzen om te controleren of bestraft het dierenhoudverbod naleeft.¹⁸⁰

Indien wordt geconstateerd dat bestraft wederom een dier houdt, zal de officier van justitie in beginsel een dagvaarding uitbrengen. Daarmee wordt de strafbeschikking ingetrokken en vervalt eveneens de aanwijzing bij de strafbeschikking: het dierenhoudverbod. Inbeslagneming van het aangetroffen dier is – indien het niet opnieuw aantoonbaar is mishandeld of verwaarloosd – niet mogelijk omdat een strafvorderlijk doel ontbreekt (art. 134 lid 1 Sv). Zoals ook uit paragraaf 3.3.5 blijkt, is dat vanuit het oogpunt van effectiviteit van het dierenhoudverbod een discutabele uitkomst.

3.6 Andere modaliteiten dierenhoudverbod

Zoals reeds in de inleiding benoemd bestaan er thans nog meer modaliteiten die wellicht een verbod tot het houden van dieren kunnen bewerkstelligen. In deze paragraaf worden deze mogelijkheden kort benoemd en wordt toegelicht waarom is gekozen deze modaliteiten niet nader uit te werken.

Ten eerste is de mogelijkheid tot een voorwaardelijk sepot zoals bedoeld in artikel 167 lid 2 Sv bezien. Het openbaar ministerie kan op grond van artikel 167 lid 2 Sv in het licht van het opportuniteitsbeginsel afzien van vervolging. Daar kunnen voorwaarden bij gesteld worden.¹⁸¹ Met het oog op de gedragsaanwijzing is de regeling van het voorwaardelijk sepot echter bewust geïncorporeerd in de strafbeschikking.¹⁸² Daarbij werd verwacht dat de voorwaarden uit het voorwaardelijk sepot eveneens in de strafbeschikking opgenomen konden worden.¹⁸³ Het voorwaardelijk sepot zal echter (voorlopig) blijven bestaan, omdat dit ook toegepast kan worden bij misdrijven met een strafbedreiging van meer dan zes jaar. De regering is echter wel van mening dat integratie van de transactie en het voorwaardelijk sepot in de strafbeschikking gewenst is.¹⁸⁴ Tevens wordt in de memorie van toelichting van het wetsvoorstel inzake de strafbeschikking gesteld dat de buitengerechtelijke afdoening van strafzaken eenduidiger wordt door deze incorporatie.¹⁸⁵ Omdat dierenmishandeling en -verwaarlozing misdrijven zijn met een strafbedreiging van drie jaar die derhalve in de strafbeschikking geïncorporeerd kunnen en zullen worden, is nadere uitwerking van deze modaliteit achterwege gelaten.

Ten tweede is de oplegging van de vrijheidsbeperkende maatregel zoals bedoeld in artikel 38v Sr in antwoord op Kamervragen benoemd als een optie inzake het dierenhoudverbod.¹⁸⁶ Later is dit antwoord echter gecorrigeerd. Vermoedelijk omdat artikel 38v Sr geen ‘vangnetbepaling’ – dit is de bepaling waarin ‘andere voorwaarden, het gedrag van de veroordeelde betreffende’ mogelijk worden

¹⁷⁹ De verhoging van de proeftijd stond centraal in de behandeling van wetsvoorstel 35011.

¹⁸⁰ Zie paragraaf 3.4.4 en 3.4.5.

¹⁸¹ Het afzien kan geschieden ‘op gronden aan het algemeen belang ontleend’. Dit algemeen belang mag volgens Corstens niet worden ingevuld aan de hand van het ‘beencriterium’. De overheid mag niet zomaar beslissen maar zal een beleid moeten voeren en derhalve mag ‘het been waarmee de betrokken functionaris uit het bed is gestapt’ geen invloed uitoefenen op de beslissing. Corstens & Borgers, p. 526.

¹⁸² *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 24. ‘Met de opname van deze aanwijzingen in het derde lid wordt dan ook beoogd de mogelijkheden die het voorwaardelijk sepot biedt in de regeling van de strafbeschikking te integreren’.

¹⁸³ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 25.

¹⁸⁴ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 25.

¹⁸⁵ *Kamerstukken II* 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT), p. 53.

¹⁸⁶ *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, 1642. Hierin wordt artikel 38v Sr als mogelijkheid voor een dierenhoudverbod benoemd. Dit is echter later gecorrigeerd in: *Aanhangsel Handelingen II* 2013/14, 2242 waarin slechts de modaliteit met de voorwaardelijke straf wordt benoemd.

gemaakt – heeft zoals bij de bijzondere voorwaarde en strafbeschikking wel het geval is. Artikel 38v Sr bepaalt dat het slechts mogelijk is een gebiedsverbod, contactverbod of meldplicht op te leggen.¹⁸⁷ Het contactverbod ziet specifiek op personen of instellingen en derhalve niet op dieren.

Ten derde heeft Kamerlid van Toorenburg tijdens een Kamerdebat het idee geopperd om een houdverbod in het kader van tbs met voorwaarden op te leggen. Alhoewel toenmalig Minister van Justitie Hirsch Ballin daar positief op reageerde, is het naar mijn mening thans niet mogelijk.¹⁸⁸ Uit artikel 37a Sr blijkt immers dat oplegging van tbs in beginsel slechts mogelijk is als het begane feit een misdrijf betreft waarop minimaal vier jaar gevangenisstraf is gesteld.¹⁸⁹ Omdat dierenmishandeling en -verwaarlozing van gezelschapsdieren misdrijven zijn waarvoor maximaal drie jaar vrijheidsstraf kan worden opgelegd, heb ik deze optie eveneens niet nader uitgewerkt.

Ten vierde kan een officier van justitie ook een gedragsaanwijzing geven op grond van artikel 509hh Sv. Dit artikel is ingevoerd met het oog op maatregelen ter bestrijding van voetbalvandalisme, ernstige overlast of ernstig belastend gedrag jegens personen of goederen.¹⁹⁰ Alhoewel een dier goederenrechtelijk gezien – in weerwil van sommige dierenliefhebbers die vinden dat dat een schande is – nog steeds als ‘een goed’ kan worden betiteld, zou er nog een mogelijkheid zijn om een gedragsaanwijzing jegens het goed ‘dier’ op te leggen.¹⁹¹ De maximale duur van de gedragsaanwijzing is in beginsel echter gesteld op negentig dagen.¹⁹² Deze optie is niet verder uitgewerkt, omdat het – met het oog op de parlementaire discussie omtrent verhoging van de proeftijd inzake het dierenhoudverbod – bij voorbaat een te korte termijn behelst.

3.7 Conclusie

In dit hoofdstuk heb ik me gericht op het eerste deel van mijn onderzoeksvraag:

Wat zijn de huidige strafrechtelijke mogelijkheden om ervoor te zorgen dat overtreders van dierenwelzijnsbepalingen uit de Wet dieren en daarop gebaseerde regelgeving geen gezelschapsdieren meer mogen houden... ?

Uit het vorenstaande blijkt dat er op dit moment twee reële mogelijkheden zijn om een dierenhoudverbod te kunnen bewerkstelligen: door middel van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling én door middel van de aanwijzing bij de strafbeschikking. In voorgaande paragrafen is het theoretisch kader en de (mogelijke) vormgeving als dierenhoudverbod onderzocht. In de zoektocht naar mogelijkheden zijn ook het voorwaardelijk sepot, de vrijheidsbeperkende maatregel, tbs met voorwaarden en de gedragsaanwijzing van de OvJ beoordeeld. Deze modaliteiten blijken op dit moment niet van toegevoegde waarde.

De bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling is de modaliteit die momenteel wordt toegepast om een dierenhoudverbod te bewerkstelligen. Dit is een in de praktijk ‘beproefde’ methode en mag mijns inziens zeker niet worden onderschat om de volgende redenen. Ten eerste omdat is gebleken dat het algemene recidivepercentage lager ligt na een voorwaardelijke straf. Voorts vormt de ‘stok achter de deur’ in de vorm van een voorwaardelijke veroordeling een goede grondslag voor een persoonsgerichte aanpak die wordt afgestemd met de reclassering. Tot slot is het niet

¹⁸⁷ Tekst & Commentaar Strafrecht 2014, artikel 38v Sr.

¹⁸⁸ *Handelingen II* 2009/10, nr. 80 (‘Misdrijven tegen dieren’), p. 6848.

¹⁸⁹ Tevens zijn de artikelen aangaande dierenmishandeling ook niet specifiek benoemd in artikel 37a lid 1 Sr. Bij deze korte beoordeling ga ik uit van de reikwijdte van deze scriptie; een overtreder in hoedanigheid van een bedrijf kan op grond van de WED met hogere straffen worden geconfronteerd.

¹⁹⁰ Tekst & Commentaar Strafvordering 2011, artikel 509hh Sv, p. 1.

¹⁹¹ Rb. Almelo 13 juni 2012, ECLI:NL:RBALM:2012:BX0081. Zie www.eendierisgeending.nl voor het burger-initiatief van bezorgde dierenliefhebbers.

¹⁹² Artikel 509hh lid 4 Sv. Dit artikel geeft de mogelijkheid de gedragsaanwijzing maximaal drie keer te verlengen met een periode van maximaal 90 dagen, indien niet tijdig een onherroepelijk vonnis is verkregen. Deze verlenging is derhalve bedoeld in afwachting van een onherroepelijk vonnis en vormt daarmee geen alternatief voor het dierenhoudverbod als bijzondere voorwaarde.

mogelijk rechtsmiddelen in te dienen tegen het gevolg bij overtreding van de voorwaarde – de gehele of gedeeltelijke tenuitvoerlegging – van het houdverbod waardoor veroordeelde vrijwel direct kan worden geconfronteerd met de gevolgen van zijn overtreding van de voorwaarden.

De modaliteit van de bijzondere voorwaarde als dierenhoudverbod heeft echter ook knelpunten. Ten eerste omdat in gevallen waarin een verdachte geen bereidheid toont om het dierenhoudverbod na te leven het opleggen ervan niet gepast wordt geacht. Wellicht enigszins in het verlengde daarvan is ten tweede dat de bijzondere voorwaarde eveneens niet geschikt is in het geval verdachte kampt met ernstige gedragsstoornissen. Deze knelpunten zien op de oplegging van het dierenhoudverbod.

Voorts zijn er nog knelpunten gesignaleerd die zien op effectiviteit van het dierenhoudverbod. Ten eerste ontbreekt de mogelijkheid om het dierenhoudverbod dadelijk ten uitvoer te leggen. Daardoor is geen sprake van een effectief dierenhoudverbod in het geval hoger beroep of cassatie wordt ingesteld: de verdachte kan immers doorgaan met het houden van dieren. Ten tweede bestaat bij overtreding van het dierenhoudverbod geen enkele grond het aangetroffen dier in beslag te nemen. Ten derde komt het dierenhoudverbod te vervallen indien er (naar aanleiding van een overtreding) een volledige tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf wordt gelast. Mocht de rechter bij wijze van oplossing toch een gedeeltelijke tenuitvoerlegging gelasten – wat overigens niet altijd gepast is – dan wordt de voorwaardelijke straf als vanzelfsprekend kleiner. Dat betekent ook dat de ‘dreiging’ voor veroordeelde kleiner wordt: de stok achter de deur wordt steeds kleiner.

De aanwijzing bij de strafbeschikking wordt zover bekend momenteel niet toegepast om een dierenhoudverbod te bewerkstelligen. Wellicht een gemiste kans omdat een strafbeschikking ook een modaliteit is die juridisch mogelijk is. Dierenmishandeling en -verwaarlozing mogen vervolgd worden door middel van een strafbeschikking. Omdat aanwijzingen bij een strafbeschikking dezelfde gedragsaanwijzingen mogen bevatten zoals bij de bijzondere voorwaarde in het kader van de voorwaardelijke veroordeling – en het dierenhoudverbod daar in ieder geval geaccepteerd is – lijkt het eveneens goed mogelijk het dierenhoudverbod als gedragsaanwijzing bij de strafbeschikking op te leggen. De proeftijd gaat binnen twee weken van kracht: ten opzichte van een rechterlijke veroordeling is dat snel.

Toch is de strafbeschikking mijns inziens geen volwaardig alternatief. Ten eerste omdat – net zoals bij de bijzondere voorwaarde het geval is – sprake dient te zijn van bereidheid tot naleving van het dierenhoudverbod. Dit dient de verdachte in ieder geval tijdens een verhoor te verklaren. Voorts lijkt de proeftijd – mede in het licht van de recente verhoging van de proeftijd naar tien jaar in het kader van de voorwaardelijke veroordeling – van één jaar laag. Dat wil overigens zeker niet zeggen dat de aanwijzing helemaal geen optie is. Wellicht dat in mildere gevallen met een bereidwillige verdachte een gang naar de rechter bespaard kan blijven. Vanuit het oogpunt van effectiviteit van het dierenhoudverbod bestaan twee knelpunten. Ten eerste zal een bestrafte die zich niet aan de aanwijzing houdt, in beginsel door de officier van justitie worden gedagvaard. Daarmee komt de aanwijzing – het dierenhoudverbod – direct te vervallen. Ten tweede biedt de overtreding van het houdverbod voor het aangetroffen dier geen soelaas: indien de opsporingsambtenaar niet kan aantonen dat er reeds sprake is van dierenmishandeling of -verwaarlozing behoort inbeslagneming niet tot de mogelijkheden.

Bij deze bovengenoemde modaliteiten is gebleken dat vooral het punt dat sprake dient te zijn van bereidheid mee te werken ervoor zorgt dat er altijd gevallen zullen zijn waar een dierenhoudverbod gepast zou zijn, maar vanwege het ontbreken van bereidheid niet opgelegd kan worden. Voorts is het feit dat een eerder gerechtvaardigd opgelegd dierenhoudverbod ‘zomaar’ kan komen te vervallen juist door overtreding ervan, vanuit effectiviteit van het dierenhoudverbod moeilijk te verdedigen. De dader wordt gestraft, maar het dier wordt niet beschermd.¹⁹³

¹⁹³ Dit standpunt wordt overigens ook ingenomen door mede-indiener van het wetsvoorstel inzake proeftijdverhoging. Hij is het ermee eens dat bij overtreding een bestraffing voor veroordeelde volgt en geen specifieke bescherming voor het dier. Uit: *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, p. 6720.

Samenvattend zal de bijzondere voorwaarde in bepaalde gevallen een juiste keuze zijn. Bij milde gevallen lijkt de aanwijzing bij de strafbeschikking een goed alternatief. Het feit dat het dierenhoudverbod bij overtreding ervan kan komen te vervallen én dat er geen grondslag bestaat om het aangetroffen dier in beslag te nemen kan op zijn minst problematisch genoemd worden. En wat als een verdachte niet bereid is mee te werken aan een dierenhoudverbod? Het lijkt voor die gevallen toch noodzakelijk een nieuwe modaliteit te ontwikkelen. Kan het dan toch – zoals Teeven het tijdens een debat over misdrijven tegen dieren verwoordde – allemaal een ‘tikkie beter’?¹⁹⁴

¹⁹⁴ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, p. 6728.

4 Een toekomstig dierenhoudverbod?

4.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de huidige modaliteiten die een dierenhoudverbod kunnen bewerkstelligen aan de orde gekomen. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de vierde deelvraag, te weten of invoering van een dierenhoudverbod als zelfstandige straf of maatregel, gelet op de knelpunten van de in hoofdstuk 3 besproken huidige modaliteiten, noodzakelijk en proportioneel is. In dit hoofdstuk zal – met het oog op de effectiviteit van het verbod – aan de orde komen hoe een dierenhoudverbod als straf of als maatregel eruit zou kunnen zien.

Allereerst zal in paragraaf 4.2 het onderscheid tussen straffen en maatregelen worden toegelicht. Vervolgens zal in paragraaf 4.3 een algemene uiteenzetting van de straf een persoon uit bepaalde rechten te onttrekken worden gegeven. In paragraaf 4.4 zal getoetst worden of deze modaliteit – onttrekking uit het recht – toegepast kan worden als dierenhoudverbod. Deze toetsing is uitgevoerd op basis van een voorstel vanuit de politiek zoals deze eerder tot uiting is gebracht in een ingediend amendement en een aangenomen motie. Alhoewel het amendement is verworpen, behelst het wel een mogelijke modaliteit van het dierenhoudverbod als straf.

In paragraaf 4.5 wordt de vrijheidsbeperkende maatregel uit artikel 38v Sr toegelicht teneinde een kader te schetsen wat voor soort maatregel in aanmerking zou kunnen komen als dierenhoudverbod. In paragraaf 4.6 zal aan de hand van artikel 38v Sr én een ingediend amendement getoetst worden of een dierenhoudverbod als maatregel tot de mogelijkheden behoort. Tot slot worden in paragraaf 4.7 in het kort enkele alternatieven benoemd zodat duidelijk wordt dat de strafrechtelijke opties in een breder kader geplaatst kunnen worden. Deze alternatieven zijn niet nader uitgewerkt omdat dit niet past binnen de reikwijdte van dit onderzoek.

4.2 Straffen en maatregelen

Uit de parlementaire geschiedenis blijkt dat vanuit de politiek is getracht het dierenhoudverbod mogelijk te maken door middel van een nieuwe straf (onttrekking uit het recht dieren te houden) maar dat ook een nieuwe maatregel is voorgesteld.¹⁹⁵ Wat is eigenlijk het theoretisch onderscheid tussen straffen en maatregelen? Uit de literatuur blijkt dat straffen zich naast het preventieve element in beginsel op vergelding richten.¹⁹⁶ Maatregelen beogen daarentegen de samenleving te beveiligen of zien op rechtsherstel.¹⁹⁷

Uit artikel 9 Sr volgt dat er door de wetgever een indeling is gemaakt naar hoofdstraffen en bijkomende straffen. De gevangenisstraf, de hechtenis, het verrichten van een taakstraf en betalen van een geldboete vormen de hoofdstraffen. De bijkomende straffen richten zich op onttrekking van bepaalde rechten, verbeurdverklaring of openbaarmaking van de rechterlijke uitspraak. Alhoewel uit het begrip ‘bijkomend’ wellicht anders lijkt, kan een bijkomende straf ook afzonderlijk worden opgelegd.¹⁹⁸ Uit artikel 9a Sr vloeit voort dat iemand strafbaar verklaard kan worden voor een bepaald feit maar ‘in verband met de geringe ernst van het feit, de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het feit is begaan, dan wel die zich nadien hebben voorgedaan’ geen straf of maatregel opgelegd krijgt.

Anders dan bij straffen vormt een schulditsluitingsgrond bij het opleggen van een maatregel niet per se een belemmering. In verband met beveiliging van de samenleving kunnen bijvoorbeeld volledig ontoerekeningsvatbaren wél een tbs-maatregel opgelegd krijgen.¹⁹⁹ Voorts kan – op

¹⁹⁵ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 25 (Amendement dierenhoudverbod als maatregel) en *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 31 (Amendement dierenhoudverbod in de vorm van onttrekking uit het recht).

¹⁹⁶ De Hullu 2002, p.108 en Kronenberg & De Wilde 2007, p. 201.

¹⁹⁷ De Hullu 2002, p. 109 en Kronenberg & De Wilde 2007, p. 202.

¹⁹⁸ In het sanctiestelsel van 1881 was het onderscheid tussen hoofdstraffen en bijkomende straffen nog wel relevant. Momenteel heeft dit onderscheid ‘nagenoeg’ geen inhoudelijke betekenis. Uit: Bleichrodt & Vegter 2013, p. 43 en artikel 9 lid 5 Sr. Overigens is een combinatie van bijkomende straffen ook mogelijk.

¹⁹⁹ Artikel 352 lid 2 Sv.

voorwaarde dat is vastgesteld dat een strafbaar feit is begaan – de maatregel onttrekking aan het verkeer ook opgelegd worden bij vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolging.²⁰⁰

Deze voorbeelden geven weer dat een strafrechtelijke maatregel een ander karakter heeft dan een straf. Bleichrodt & Vegter betogen dat hier niet altijd sprake is van een ‘messcherp’ onderscheid. Ze geven het voorbeeld dat gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheid om de vrijheidsstraf ten uitvoer te leggen in een forensisch psychiatrisch centrum.²⁰¹

4.3 Straf: Ontzetting uit bepaalde rechten

4.3.1 Inleiding

De ontzetting uit een bepaald recht, neergelegd in artikel 9 onderdeel b Sr, is een bijkomende straf. Alle bijkomende straffen hebben volgens Jörg, Kelk & Klip een ‘spiegelende’ functie. Daarmee bedoelen ze dat de veroordeelde getroffen wordt in een goed dat ‘hij zich onwaardig heeft getoond’. Het is als zodanig een beschermingsmaatregel, waarbij de schadelijkheid voor ‘de gemeenschap’ uitgesloten zal worden.²⁰² Als voorbeeld benoemen ze dat iemand die zijn beroep heeft misbruikt als het ware gedwongen kan worden tot een andere beroepskeuze.

In deze paragraaf wordt de regeling omtrent de ontzetting uit bepaalde rechten in het algemeen toegelicht. Allereerst worden in paragraaf 4.3.2 de categorieën van ontzettingen besproken. Voorts zal in paragraaf 4.3.3 de mogelijke duur van de ontzetting worden toegelicht. Tot slot wordt in paragraaf 4.3.4 ingegaan op het toezicht op de ontzetting én wat de gevolgen kunnen zijn indien de ontzetting niet wordt nageleefd.

4.3.2 Ontzetting

Op grond van artikel 28 Sr is een vijftal categorieën ontzettingen mogelijk. Dit betreft het bekleeden van ambten, het dienen bij de gewapende macht, het actief en passief kiesrecht, het zijn van raadsman of gerechtelijk bewindvoerder en tot slot de uitoefening van bepaalde beroepen.²⁰³ In het begin van 2015 is de ontzetting van het recht nog aan de orde geweest in Kamervragen. Uit de antwoorden blijkt dat de Raad voor de Rechtspraak niet bijhoudt in hoeveel gevallen gebruik wordt gemaakt van ontzetting.²⁰⁴ In de beantwoording van deze Kamervragen valt op dat indien ontzetting op juridische grond niet mogelijk is, de voorwaardelijke veroordeling met een bijzondere voorwaarde als alternatief wordt benoemd.²⁰⁵ Het laatste in opdracht van het WODC uitgevoerde onderzoek omtrent de ontzetting van het recht dateert van oktober 2009.²⁰⁶ Uit dit onderzoek blijkt dat officieren van justitie en rechters bij de ontzetting uit het beroep of ambt het voorkomen van soortgelijke strafbare feiten als waartoe is veroordeeld op het oog hebben: de ‘beschermingsgedachte’ staat voorop.²⁰⁷ Bleichrodt & Vegter betogen dat de ontzetting een ‘speciaal-preventief oogmerk’ heeft waardoor sprake is van verwantschap met de maatregel.²⁰⁸

De rechter kan slechts dan ontzetting uitspreken, indien dat mogelijk is gemaakt in een specifieke grondslag.²⁰⁹ Een voorbeeld hiervan is bijvoorbeeld bij veroordeling jegens aan aanslag tegen de koning waarvoor de ontzetting van het recht mogelijk is gemaakt in artikel 106 Sr.²¹⁰ Overigens heeft de Wet op de economische delicten (WED) een algemene grondslag voor ontzetting

²⁰⁰ Artikel 36b lid 1 3° Sr.

²⁰¹ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 41.

²⁰² Jörg, Kelk & Klip 2012, p.333.

²⁰³ Artikel 28 lid 1 1° - 5° Sr.

²⁰⁴ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 1575, antwoord 5.

²⁰⁵ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 1575, antwoord 6.

²⁰⁶ Malsch e.a. 2009.

²⁰⁷ Malsch e.a. 2009, p. 3.

²⁰⁸ Bleichrodt & Vegter 2011, p. 327.

²⁰⁹ Vegter 2007, aant. 56.1.1.

²¹⁰ De aanslag op de koning is een misdrijf dat strafbaar is gesteld in artikel 92 Sr.

van rechten.²¹¹ Artikelen strafbaar gesteld in de WED kunnen bestraft worden met ontzetting van rechten. Hiertoe verwijst artikel 7 WED naar artikel 28 Sr. Daarnaast wordt in artikel 7 onderdeel f WED gehele of gedeeltelijke ontzetting mogelijk gemaakt van rechten die van overheidswege toegekend zouden kunnen worden aan ondernemingen.

4.3.3 Duur ontzetting

Artikel 31 Sr bepaalt voor welke periode iemand uit bepaalde rechten kan worden ontzet. Bij een veroordeling tot levenslang, wordt ook de ontzetting levenslang uitgesproken. In het geval van een veroordeling tot vrijheidsstraf dient de ontzetting minimaal twee jaar langer opgelegd te worden met een maximum van vijf jaar. Bij een geldboete of in het geval de ontzetting afzonderlijk wordt opgelegd, geldt een termijn met een minimum van twee en een maximum van vijf jaar.²¹²

Uit artikel 31 lid 2 Sr volgt dat ontzetting van het kiesrecht van kracht is vanaf het moment dat sprake is van een onherroepelijke veroordeling. De ontzetting van de andere rechten gaat in op de dag waarop sprake is van mogelijkheid tot tenuitvoerlegging van de rechterlijke uitspraak.²¹³

4.3.4 Toezicht en niet naleven ontzetting

Anders dan bij het toezicht op de bijzondere voorwaarde, speelt de reclassering bij het toezicht in beginsel geen rol.²¹⁴ Het openbaar ministerie is op grond van de hoofdregel uit artikel 553 Sv belast met het toezicht op de tenuitvoerlegging van de ontzetting. Uit onderzoek van Malsch e.a. blijkt echter dat andere instanties dan het openbaar ministerie wellicht wel een rol kunnen spelen in het feitelijk toezicht op de ontzetting.²¹⁵ Eén van de conclusies van dit onderzoek was dat een adequate informatieverschaffing aan andere organisaties die zouden kunnen bijdragen aan het toezicht ontbrak.²¹⁶ Uit antwoorden op Kamervragen is gebleken dat daarom de *Aanwijzing verstrekking van strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden* is gewijzigd. Beroepsorganisaties kunnen derhalve (voortaan) op de hoogte gebracht worden van relevante ontzettingen.²¹⁷

Indien wordt geconstateerd dat iemand ondanks de ontzetting toch het recht uitoefent, kan de veroordeelde vervolgd worden op grond van het zelfstandig misdrijf uit artikel 195 Sr. Dit misdrijf kan bestraft worden met een gevangenisstraf van zes maanden of een geldboete van de derde categorie. Dit misdrijf kan op grond van een strafbeschikking worden afgedaan.²¹⁸

4.4 Dierenhoudverbod als straf

4.4.1 Inleiding

In de vorige paragraaf is een uiteenzetting gegeven van de algemene regeling van de ontzetting uit bepaalde rechten. In deze paragraaf zal getoetst worden in hoeverre een dierenhoudverbod in de vorm van ontzetting van een bepaald recht mogelijk is. Het idee voor een dierenhoudverbod in de vorm van deze straf komt voort uit de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel inzake verhoging van de proeftijd voor misdrijven tegen dieren. Kamerlid van der Ham heeft destijds een motie ingediend (die later is aangenomen) teneinde het mogelijk te maken een dierenhoudverbod als zelfstandige straf (of maatregel) op te leggen.²¹⁹ Thieme heeft vervolgens een amendement

²¹¹ Artikel 7 onderdeel a en f WED.

²¹² Artikel 31 lid 1 Sr.

²¹³ Hierbij is artikel 557 Sv bepalend.

²¹⁴ Voor het toezicht op de bijzondere voorwaarde is immers in artikel 14b Sr de wettelijke mogelijkheid gecreëerd om de reclassering te belasten met het toezicht. In de regeling omtrent de ontzetting ontbreekt deze mogelijkheid.

²¹⁵ Malsch e.a. 2009, p. 72.

²¹⁶ Malsch e.a. 2009, p. 84.

²¹⁷ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, nr. 879.

²¹⁸ Artikel 257a Sv. Zie eveneens de uiteenzetting over de strafbeschikking in hoofdstuk 3.

²¹⁹ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511 nr. 28.

voorgesteld dat zag op de invoering van het dierenhoudverbod als straf.²²⁰ Ze heeft daartoe het model van de ontzetting gebruikt. Artikel 28 Sr zou uitgebreid moeten worden met een nummer 6°, dat als volgt luidt: 'het houden van of het werken met dieren'. Door een aanpassing maakt ze het eveneens mogelijk deze ontzetting levenslang te laten duren.²²¹ Het amendement werd verworpen, waarschijnlijk omdat Kamerlid Waalkens overtuigend had betoogd dat 'de tijd daarvoor nu niet rijp' was.²²² Inmiddels is een onderzoek naar de evaluatie van het huidige houdverbod gaande én is de toezegging gedaan daarin de andere modaliteiten – de motie van Van der Ham – te onderzoeken.²²³ De tijd is kennelijk nu wel rijp.

Overigens zou het niet de eerste keer zijn dat 'geëxperimenteerd' wordt met een bijzondere voorwaarde alvorens een nieuwe zelfstandige straf in te voeren. Dit is namelijk het geval geweest vóór de invoering van de hoofdstaf 'taakstraf'. De taakstraf werd voorheen als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling opgelegd.²²⁴ Later werd deze taakstraf een zelfstandige straf. Wellicht dat ook het dierenhoudverbod – dat thans eveneens wordt opgelegd als bijzondere voorwaarde – in de toekomst toepassing kan vinden als nieuwe zelfstandige straf, in de vorm van ontzetting van het recht.

4.4.2 Dierenhoudverbod door middel van ontzetting

De 'spiegelende' functie die ontzetting heeft volgens Jörg, Kelk & Klip zou mijns inziens goed tot zijn recht komen als dierenhoudverbod.²²⁵ Veroordeelde heeft zich immers onwaardig getoond ten opzichte van dieren. Door de ontzetting uit het recht wordt veroordeelde getroffen in precies datgene waar het strafbare feit over ging: de zorg voor dieren. De schadelijkheid van de veroordeelde wordt op deze manier als het ware weggenomen. Hierdoor sluit de ontzetting aan op de in paragraaf 4.3 besproken beschermingsgedachte en het feit dat ontzetting normaliter een 'speciaal-preventief oogmerk' heeft. Daarnaast is het ontzetten van het recht op generlei wijze gebonden aan de bereidheid van de verdachte hiertoe, zoals dat wel het geval is bij de modaliteiten bijzondere voorwaarde en aanwijzing bij de strafbeschikking.

Het amendement Thieme ziet op een noodzakelijke toevoeging van een categorie zoals bedoeld in artikel 28 Sr: 'het houden van of werken met dieren'. Deze formulering van Thieme sluit aan op het begrip 'houder' uit de Wet dieren. Daardoor is het mogelijk veroordeelde aan te spreken op het hoeden of houden van dieren terwijl deze niet in zijn eigendom zijn. Deze dieren dienen immers ook beschermd te worden door het houdverbod.²²⁶

Voorts heeft Thieme terecht geconcludeerd dat een wijziging van het Wetboek van Strafrecht en de Wet dieren noodzakelijk is. Een rechter mag immers slechts dan een ontzetting uitspreken, als dit mogelijk is gemaakt in een specifieke grondslag. Ze sluit daarbij aan op de misdrijven uit de Wet dieren en uit het Wetboek van Strafrecht. Zoals ik in hoofdstuk twee heb betoogd, lijken dit de meest gepaste artikelen voor een ingrijpende sanctie zoals het dierenhoudverbod.

Tot slot ben ik het niet eens met een door Thieme voorgestelde beperking. In haar amendement staat dat ontzetting uit het recht kan worden uitgesproken 'indien de schuldige eerder onherroepelijk is veroordeeld voor een misdrijf dat de gezondheid of het welzijn van een of meer

²²⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 31. Zie bijlage I.

²²¹ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 31, voorstel artikel 31 lid 3 Sr.

²²² *Handelingen II* 2009/10, nr. 80, p. 6845.

²²³ *Aanhangsel Handelingen II* 2014/15, 2937. In het antwoord op deze Kamervragen wordt toegezegd dat de evaluatie van het huidige dierenhoudverbod in het najaar (van 2015) zou worden toegezonden. Voormalig Minister Veiligheid en Justitie Opstelten heeft eerder toegezegd de mogelijkheden van een zelfstandig dierenhoudverbod als straf of maatregel te onderzoeken. Uit: *Kamerstukken II* 2014/15, 28286, nr. 774 (Brief van Opstelten).

²²⁴ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 263.

²²⁵ Jörg, Kelk & Klip 2012, p.333.

²²⁶ Daarmee wordt ook voorkomen dat er schijnconstructies ontstaan waarbij slechts het eigendom in handen is van een ander.

dieren benadeelt'.²²⁷ Ze koppelt de ontzetting daarmee per definitie aan een eerdere onherroepelijke veroordeling voor een misdrijf tegen dieren. Alhoewel het begrijpelijk is dat er met het oog op de proportionaliteit niet lichtvaardig met een ontzetting kan worden omgegaan, ben ik van mening dat beter afgezien kan worden van deze beperking. Ten eerste omdat dierenmishandeling en -verwaarlozing veelal achter gesloten deuren plaatsvindt. Er bestaan geen slachtoffers die daadwerkelijk aangifte kunnen doen. Om die reden kan iemand al jaren zijn dieren verwaarlozen of mishandelen, voordat hij of zij wordt 'betrap't'. Voorts wordt bij *first offenders* sowieso vaak eerst een minder belastende optie gekozen, bijvoorbeeld door middel van op herstel gerichte bestuursrechtelijke maatregelen.²²⁸ Tot slot worden misdrijven tegen dieren ook afgedaan door middel van een strafbeschikking. Dit houdt geen 'onherroepelijke veroordeling' in zoals Thieme het omschrijft. Ik acht de rechter voldoende in staat om zelf de afweging te maken of de ontzetting van het recht proportioneel is. Tijdens de behandeling van de strafzaak zal altijd bezien worden of iemand eerder is veroordeeld én of er bijvoorbeeld eerder een strafbeschikking is opgelegd.

4.4.3 Duur van het dierenhoudverbod

Tijdens de parlementaire behandeling is aan de orde gekomen dat een levenslang dierenhoudverbod mogelijk zou moeten zijn.²²⁹ Thieme sluit daarbij aan en heeft dit in haar amendement voorgesteld. Inzake dit artikel ben ik het wel eens met de beperking om een levenslang dierenhoudverbod slechts mogelijk te maken indien sprake is van een eerdere onherroepelijke veroordeling.²³⁰ Zoals hierboven uiteengezet, zal het dan gaan om een persoon die meerdere keren is veroordeeld voor één van de misdrijven die zien op dierenmishandeling of -verwaarlozing. Een levenslang dierenhoudverbod kan dan door de rechter proportioneel worden geacht. Overigens acht ik een tussentijdse toetsing dan geboden, zoals dat bijvoorbeeld in het geval aangaande de gedragsbeïnvloedende maatregel ook het geval is.²³¹ Een levenslang dierenhoudverbod kan bijvoorbeeld mogelijk gemaakt worden door middel van tussentijdse verlenging van de straf waarbij getoetst wordt of deze verlenging noodzakelijk wordt geacht. Hiertoe zal nader onderzoek nodig zijn, omdat deze figuur binnen de ontzetting momenteel niet bestaat.²³²

Voor de niet-recidivisten wordt in het amendement verwezen naar de standaardtermijnen van ontzetting: ten minste twee en ten hoogste vijf jaar.²³³ Omdat uit de parlementaire behandeling van het wetsvoorstel inzake proeftijdverhoging voor dierenmishandeling en -verwaarlozing blijkt dat een termijn van tien jaar nodig wordt geacht, lijkt het gepast aan te sluiten bij deze tienjaarstermijn. Daartoe is wijziging van artikel 31 Sr noodzakelijk omdat deze termijn daarin niet is benoemd.

Een dierenhoudverbod in de vorm van ontzetting van het recht zal van kracht worden op het moment dat er geen rechtsmiddel meer openstaat.²³⁴ Een uitzondering op deze hoofdregel – in de vorm van een regeling van dadelijke uitvoerbaarheid – is momenteel niet voorzien. Zoals reeds in paragraaf 3.3.3 betoogd zal rechtvaardiging van de mogelijkheid tot dadelijke uitvoerbaarheid nadere onderbouwing behoeven. Afwijking van de hoofdregel kan naast de eerder benoemde argumenten – de erkenning van de intrinsieke waarde van dieren en de inspanningsverplichting van de overheid

²²⁷ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 31, voorstel artikel 8.12a Wet dieren.

²²⁸ *Afwegingskader dierenhandhaving*, Den Haag: 18 november 2011 (niet gepubliceerd). Meer informatie over de werking van het convenant en het afwegingskader staat omschreven in: Van Leiden e.a., 2012.

²²⁹ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, p. 6714.

²³⁰ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 31, voorstel artikel 31 lid 3 Sr.

²³¹ Meijer 2013a, p. 396-397. Daarnaast baseer ik deze mening op mijn bachelor scriptie: 'Straf uitgezeten, tbs beëindigd: met enkelbank naar hutje op de hei? Toetsing van het wetsvoorstel inzake langdurige gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel aan het recht op privacy uit artikel 8 EVRM', 2014.

²³² Nader onderzoek naar de mogelijkheid tot het levenslang opleggen van een dierenhoudverbod en tussentijdse toetsing valt buiten de reikwijdte van deze scriptie.

²³³ Indien sprake is van een vrijheidsstraf, gaat de ontzetting in vanaf het moment dat deze is voltrokken. Zie artikel 31 lid 1 Sr.

²³⁴ Artikel 557 Sv.

dieren te beschermen – wellicht ondersteund worden door de beschermingsgedachte die volgens Jörg, Kelk & Klip ten grondslag ligt aan de bijkomende straf ontzetting.²³⁵

4.4.4 Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod

Het openbaar ministerie zal primair verantwoordelijk zijn voor het toezicht op het dierenhoudverbod in de vorm van ontzetting van het recht. Zoals uit de eerder besproken Kamervragen blijkt, is samenwerking met andere instanties inzake het feitelijk toezicht zeker gewenst. In het geval van een dierenhoudverbod zou bijvoorbeeld een beroepsorganisatie van kinderboerderijen of dierenwinkels moeten kunnen beschikken over informatie waaruit blijkt dat de betrokkene niet met dieren mag werken. De *Aanwijzing verstrekking van strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden* biedt de mogelijkheid om ten behoeve van het handhaven van een veroordeling tot ontzetting beroepsorganisaties actief of passief te informeren.²³⁶

Indien iemand het door ontzetting opgelegde dierenhoudverbod zal overtreden, is sprake van een nieuw misdrijf. Op grond van artikel 195 Sr kan veroordeelde opnieuw vervolgd worden door middel van een dagvaarding of strafbeschikking. Tegenstanders van het dierenhoudverbod als straf hebben dit aangevoerd als niet-efficiënt middel.²³⁷ Dit omdat – in tegenstelling tot de tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf – bij overtreding opnieuw strafvervolgning ingesteld moet worden. Doorprocederen tot de hoogste instantie is dan mogelijk waardoor de zelfstandige straf minder effectief zou zijn dan de bijzondere voorwaarde, aldus voormalig Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Verburg.²³⁸ Daarbij is naar mijn mening iets over het hoofd gezien: anders dan bij de voorwaardelijke veroordeling of strafbeschikking kan op grond van artikel 195 Sr wél tot inbeslagneming van de aangetroffen dieren worden overgegaan.

Zoals uit de toelichting in het vorige hoofdstuk blijkt, is voor inbeslagneming een strafvorderlijk doel noodzakelijk. Deze doelen zijn waarheidsvinding, aantonen van wederrechtelijk voordeel, tenuitvoerlegging sancties zoals verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer (art. 94 Sv) en bewaring van het recht tot verhaal of ontneming (art. 94a Sv).²³⁹ Ten eerste is waarheidsvinding niet aan de orde indien het dier geen kenmerken vertoont van dierenmishandeling of -verwaarlozing.²⁴⁰ Voorts is inbeslagneming met het oog op het aantonen van wederrechtelijk voordeel niet aan de orde omdat er geen strafbaar feit bestaat waarvoor ontneming kan worden gevorderd.²⁴¹ Tot slot het gebruik als conservatoir middel. Met het oog op verbeurdverklaring of onttrekking mag inbeslagneming plaatsvinden.²⁴² Het dier kan dan 'veiliggesteld' worden tot het moment dat verbeurdverklaring bepaald in artikel 33 Sr kan plaatsvinden of tot onttrekking wordt bevolen zoals bedoeld in artikel 36b Sr.

Artikel 36b Sr bepaalt dat onttrekking van inbeslaggenomen voorwerpen kan worden opgelegd bij strafbeschikking of rechterlijke uitspraak. Op grond van artikel 36c Sr is een dier vatbaar voor onttrekking omdat het dier ervoor heeft gezorgd dat het strafbare feit, artikel 195 Sr, is begaan.²⁴³ Uit de *Aanwijzing inbeslagneming* blijkt echter dat onttrekking aan het verkeer slechts dan mogelijk is, als het ongecontroleerde bezit in strijd is met de wet of met het algemeen belang.²⁴⁴ Gevaarlijke dieren

²³⁵ Jörg, Kelk & Klip 2012, p. 333.

²³⁶ Aanwijzing verstrekking van strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden, *Stcrt.* 2013, nr. 24126, paragraaf 1 'Uitgangspunten', p.2 en paragraaf 3 'De ontvangers', p. 3.

²³⁷ *Handelingen II* 2009/10, nr. 79, p. 6716.

²³⁸ *Aanhangsel handelingen II* 2009/10, nr. 2300.

²³⁹ Corstens & Borgers 2011, p. 476. Bij de tenuitvoerlegging van de sancties verbeurdverklaring of onttrekking aan het verkeer wordt de inbeslagneming als conservatoir middel gezien.

²⁴⁰ Artikel 134 lid 1 Sv.

²⁴¹ Corstens & Borgers 2011, p. 476.

²⁴² Artikel 94 lid 2 Sv.

²⁴³ Artikel 36c §2 Sr. Dieren vallen onder de categorie voorwerpen, blijkt uit artikel 1 van het *Besluit inbeslaggenomen voorwerpen*.

²⁴⁴ Aanwijzing inbeslagneming, *Stcrt.* 2010, nr. 19117, p. 10.

kunnen op grond hiervan onttrokken worden, voor aangetroffen dieren die geen tekenen van dieren-mishandeling of -verwaarlozing hebben is onttrekking niet mogelijk.

Uit artikel 33 Sr volgt dat voor verbeurdverklaring sprake dient te zijn van veroordeling voor een strafbaar feit. Omdat er bij overtreding van de ontzetting van het recht dieren te houden sprake is van een nieuw strafbaar feit – in artikel 195 Sr is uitoefening van recht ondanks ontzetting strafbaar gesteld – is het wél mogelijk het dier in beslag te nemen met het oog op verbeurdverklaring. Op het moment van een verdenking van het misdrijf uit artikel 195 Sr kan de opsporingsambtenaar op grond van artikel 94 Sv het aangetroffen dier in beslag nemen. Het dierenhoudverbod kan op deze wijze daadwerkelijk effectief worden gehandhaafd.

4.5 De vrijheidsbeperkende maatregel

4.5.1 Inleiding

Zoals in het vorige hoofdstuk is geconcludeerd, kan de vrijheidsbeperkende maatregel uit artikel 38v Sr momenteel niet toegepast worden als dierenhoudverbod. Deze vrijheidsbeperkende maatregel is ingevoerd voor die situaties, waarin niet volstaan kan worden met geldboetes, taakstraffen of (lichte) vrijheidsstraffen. De maatregel ziet met name op bescherming van de omgeving.²⁴⁵ Uit de memorie van toelichting blijkt dat de maatregel met name is beoogd voor situaties van aanhoudende overlast zoals bij bepaalde voetbalwedstrijden of voor situaties waarin een van een strafbaar feit verdachte persoon ‘ernstig belastend gedrag jegens het slachtoffer of getuigen vertoont’. Het is slechts mogelijk een gebiedsverbod, contactverbod (met personen) of meldplicht op te leggen. Toch zal in deze paragraaf een toelichting worden gegeven op de oplegging van de vrijheidsbeperkende maatregel in het algemeen. Deze maatregel kan namelijk als model fungeren voor een dierenhoudverbod als maatregel mede omdat in de parlementaire geschiedenis nader is ingegaan op de relatie tussen deze maatregel en de toepassing van een bijzondere voorwaarde. Bij het dierenhoudverbod is deze discussie relevant omdat daar thans gebruik wordt gemaakt van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling en voormalig Minister van Veiligheid en Justitie heeft toegezegd belang te zien in de ontwikkeling van een zelfstandige maatregel als dierenhoudverbod.²⁴⁶

In deze paragraaf zal de algemene regeling omtrent de vrijheidsbeperkende maatregel worden toegelicht. Daartoe zal in paragraaf 4.5.2 de oplegging van de maatregel worden beschreven met in het bijzonder aandacht voor de parlementaire geschiedenis met betrekking tot de vergelijking tussen de maatregel en de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling. In paragraaf 4.5.3 zal de duur van de vrijheidsbeperkende maatregel worden besproken en tot slot zal in paragraaf 4.5.4 worden uiteengezet hoe de handhaving van de maatregel is geregeld én wat er gebeurt als de maatregel wordt overtreden.

4.5.2 Oplegging

Uit artikel 38v lid 1 Sr blijkt wat het doel is van de vrijheidsbeperkende maatregel: beveiliging van de maatschappij of voorkoming van strafbare feiten. Voorwaarde is dat er een straf is opgelegd of dat de rechter heeft besloten om op grond van artikel 9a Sr geen straf op te leggen. Voorts bepaalt artikel 38v lid 2 Sr dat aan de verdachte een gebiedsverbod, contactverbod met een bepaalde persoon of personen of een meldplicht opgelegd kan worden.

Uit de memorie van toelichting blijkt dat ook relatief lichte strafbare feiten de grondslag kunnen vormen van oplegging van de maatregel.²⁴⁷ Voorbeelden die daarbij worden gegeven zijn onder andere het vernielen van straatmeubilair, het ingooien van winkelruiten of een verdachte van eenvoudige mishandeling die ‘ernstig belastend gedrag jegens het slachtoffer of een getuige’ vertoont.

²⁴⁵ *Kamerstukken II 2010/11, 32551, nr. 3 (MvT), p. 6.*

²⁴⁶ *Aanhangsel handelingen II 2013/14, nr. 2239.*

²⁴⁷ *Kamerstukken II 2010/11, 32551, nr. 3 (MvT), p. 1.*

Uit de formulering ‘wegens een strafbaar feit’ blijkt dat ook (zelfs) na een overtreding een maatregel kan worden opgelegd.²⁴⁸

Zoals reeds hierboven benoemd, blijkt uit de parlementaire behandeling dat er in het bijzonder aandacht is besteed aan het onderscheid tussen de maatregel en de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling. In de memorie van antwoord heeft voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten betoogd in welke gevallen de zelfstandige maatregel de voorkeur heeft.²⁴⁹ Allereerst vermeldt hij dat – naast de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling – ook de maatregel onderdeel uitmaakt van de persoonsgerichte aanpak en dat de oplegging van de vrijheidsbeperkende maatregel een manier is om recidive terug te dringen.²⁵⁰ Met het oog op blijvende gedragsverandering geniet de bijzondere voorwaarde volgens Opstelten de voorkeur.²⁵¹ De vrijheidsbeperkende maatregel vult volgens Opstelten echter een lacune als de bijzondere voorwaarde niet effectief kan worden opgelegd. De effectiviteit kan bijvoorbeeld niet afdoende zijn indien de resterende strafbedreiging te laag is – met name bij relatief lichte delicten – om de prikkel tot naleving te geven.²⁵² Voorts kan de bijzondere voorwaarde niet effectief worden opgelegd in het geval dat blijkt dat verdachte niet bereid is mee te werken aan het naleven van de voorwaarde. Daarnaast kunnen juist situationele omstandigheden doorslaggevend zijn in het plegen van delicten – zoals herhaalde vernielingen in een winkelcentrum – die juist een maatregel rechtvaardigen. Tot slot betoogt minister Opstelten dat er ook gevallen zijn waar de aard van het delict of de houding van verdachte dusdanig is dat een onvoorwaardelijke straf in combinatie met een maatregel het meest passend is. Hij benadrukt nog dat de vrijheidsbeperkende maatregel een subsidiair karakter heeft ten opzichte van de bijzondere voorwaarde.

In paragraaf 4.2 is al benoemd dat het onderscheid tussen straffen en maatregelen niet altijd even scherp is. De Raad van State heeft opgemerkt dat de vrijheidsbeperkende maatregel kan bijdragen aan de ‘vervaging’ tussen straffen en maatregelen.²⁵³ Opstelten licht toe dat het strafbare feit weliswaar de aanleiding is voor de oplegging van de maatregel, maar dat de ernst van het feit niet bepalend is voor de duur en inhoud van de maatregel. Dit komt doordat de oplegging van de maatregel geschiedt vanuit het oogpunt de rechtsorde te beschermen.²⁵⁴ Daardoor biedt de maatregel bij lichtere feiten wellicht meer mogelijkheden.²⁵⁵ Volgens Sackers heeft de overheid beoogd sommige leden uit de samenleving tegen het gedrag van de veroordeelde te beschermen.²⁵⁶

²⁴⁸ Sackers 2012, p. 2. Heb hier ‘zelfs’ tussen haakjes geplaatst omdat een vrij ingrijpende maatregel kan worden opgelegd na een overtreding en mag dienen om een volgende overtreding te voorkomen. Een ‘strafbaar feit’ omvat immers de misdrijven én overtredingen.

²⁴⁹ *Kamerstukken I* 2011/12, 32551, C (MvA), p. 2-3.

²⁵⁰ *Kamerstukken I* 2011/12, 32551, C (MvA), p. 2.

²⁵¹ *Kamerstukken I* 2011/12, 32551, C (MvA), p. 2-3.

²⁵² Dit blijkt ook uit de memorie van toelichting aangaande de uitbreiding van artikel 38v Sr met het gebiedsgebod. Daarin wordt gesteld dat bij lichte feiten zoals mishandeling of vernieling de voorwaardelijke sanctie vaak niet effectief is gebleken omdat een proeftijd van enkele jaren nodig geacht wordt. Uit: *Kamerstukken II* 2013/14, 33882, nr. 3 (MvT), p. 13.

²⁵³ *Kamerstukken II* 2010/11, 32551, nr. 4 (Advies Raad van State en nader rapport), p. 2.

²⁵⁴ *Kamerstukken I* 2011/12, 32551, C (MvA), p. 8.

²⁵⁵ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr. 7, p. 5. Toegelicht wordt hier (wederom) dat bij lichtere feiten de voorwaardelijke veroordeling geen indruk maakt omdat de sanctie die volgt bij overtreding te licht is.

²⁵⁶ Sackers 2012, p. 3. Mijn inziens blijkt dit bijvoorbeeld uit de volgende uitspraak van Teeven: ‘De maatregel wordt opgelegd omdat het individuele slachtoffer dan wel de samenleving als totaal daaraan behoefte heeft’. Uit: *Handelingen I* 2011/12, 6, item 4, p. 36.

4.5.3 Duur

De vrijheidsbeperkende maatregel kan maximaal vijf jaar duren.²⁵⁷ Recent is deze maximale duur opgehoogd van twee naar vijf jaar.²⁵⁸ Ook in deze regeling is rekening gehouden met situaties waarin sprake zou moeten zijn van dadelijke uitvoerbaarheid en kan dus afgeweken worden van de hoofdregel uit artikel 557 Sv.²⁵⁹ Het is de rechter mogelijk gemaakt om al dan niet na vordering van de officier van justitie de maatregel direct van kracht te laten gaan. De rechter kan directe tenuitvoerlegging gelasten indien wordt voldaan aan het criterium dat 'er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de verdachte opnieuw een strafbaar feit pleegt of zich belastend gedraagt jegens een bepaalde persoon of bepaalde personen'.

Uit paragraaf 4.5.2 is gebleken dat de vrijheidsbeperkende maatregel een lacune zou vullen ten opzichte van de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling, waarvoor in de parlementaire behandeling verschillende argumenten zijn gegeven. Uit een vonnis van de Rechtbank Rotterdam blijkt dat er nog een argument kan zijn om te kiezen voor een maatregel in plaats van voor de bijzondere voorwaarde: het criterium inzake dadelijke tenuitvoerlegging. In deze zaak aangaande belaging was het van belang dat het contactverbod direct tenuitvoergelegd kon worden. Uit de motivering blijkt dat de rechtbank de bijzondere voorwaarde niet opportuun heeft geacht omdat het criterium voor dadelijke tenuitvoerlegging daar te streng werd bevonden. Daarom is besloten een maatregel op te leggen, omdat bij een maatregel ook belastend gedrag een grondslag is om dadelijke tenuitvoerlegging te gelasten.²⁶⁰

4.5.4 Toezicht en niet naleven maatregel

Uit de wettelijke regeling van de vrijheidsbeperkende maatregel blijkt niet dat naast het openbaar ministerie ook andere instanties belast kunnen worden met het feitelijk toezicht. Voormalig staatssecretaris Veiligheid en Justitie Teeven heeft betoogd dat toezicht door de reclassering niet is voorzien omdat de maatregel zich niet richt op blijvende gedragsverandering.²⁶¹ Uit de memorie van toelichting blijkt echter dat voor de politie een belangrijke rol is weggelegd.²⁶² Ter verduidelijking is betoogd dat toezicht geen 24-uurs-controle inhoudt.²⁶³ Tevens wordt gerefereerd aan de mogelijke samenwerking met andere toezichthoudende instanties en buitengewoon opsporingsambtenaren in het publieke domein.

Artikel 38w Sr bepaalt dat de rechter – in het vonnis waarin de maatregel is opgenomen – beveelt dat vervangende hechtenis toegepast zal worden indien de maatregel niet correct wordt nageleefd. In dat vonnis wordt de duur van de vervangende hechtenis vastgelegd van ten minste drie dagen en met een maximum van zes maanden.

Zodra er 'ernstige redenen bestaan voor het vermoeden' dat de maatregel niet is nageleefd kan de politie – na verkregen toestemming van de (hulp)officier van justitie – tot aanhouding overgaan.²⁶⁴ Het is dan aan de rechter-commissaris binnen drie dagen te beslissen of de vervangende hechtenis ten uitvoer wordt gelegd. In tegenstelling tot de regeling bij de bijzondere voorwaarde, is deze beslissing van de rechter-commissaris definitief.²⁶⁵

²⁵⁷ Artikel 38v lid 3 Sr.

²⁵⁸ Dit vooral met het oog om de mogelijkheden voor notoire recidivisten te vergroten. Uit: *Kamerstukken II* 2013/14, 33882, nr. 3 (MvT), p. 15.

²⁵⁹ De dadelijke uitvoerbaarheid van de vrijheidsbeperkende maatregel blijkt uit artikel 38v lid 4 Sr. De hoofdregel is neergelegd in artikel 557 Sv. Artikel 557 Sv houdt in dat tenuitvoerlegging slechts dan mogelijk is, indien er geen rechtsmiddel meer open staat.

²⁶⁰ Rb. Rotterdam 17 maart 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1797.

²⁶¹ *Kamerstukken II* 2010/11, 32319, nr.7, p. 6.

²⁶² *Kamerstukken II* 2010/11, 32551, nr. 3 (MvT), p. 8.

²⁶³ *Kamerstukken I* 2011/12, 32551, C (MvA), p. 10.

²⁶⁴ Artikel 38x Sr.

²⁶⁵ Bleichrodt & Vegter 2013, p. 273. Bij de voorwaardelijke straf geldt namelijk dat het gaat om een voorlopige tenuitvoerlegging, artikel 14fa Sr. Door Bleichrodt is dat als zorgelijk punt aangegeven: Bleichrodt 2011, p. 50.

4.6 Dierenhoudverbod als maatregel

4.6.1 Inleiding

In de vorige paragraaf is het theoretisch kader van de vrijheidsbeperkende maatregel uiteengezet. In deze paragraaf zal worden ingegaan op de vraag of een dierenhoudverbod ook bewerkstelligd zou kunnen worden door middel van een (nieuw in te voeren) maatregel. Het idee om een maatregel als dierenhoudverbod mogelijk te maken hebben Kamerleden Teeven en Thieme tijdens het wetsvoorstel aangaande de verhoging van de proeftijd van dierenmishandelaars aan de orde gesteld. Ze hebben gezamenlijk een amendement (bijlage II) ingediend, dat zag op de toevoeging van een dierenhoudverbod als maatregel.²⁶⁶ Alhoewel dit amendement is verworpen is het mijns inziens wel het overwegen waard. Allereerst omdat er kennelijk toch een politieke behoefte is bij ten minste vier politieke partijen²⁶⁷ maar ook omdat reeds in 2012 de toezegging is gedaan dat de uitwerking van een maatregel aandacht heeft bij het Ministerie van Veiligheid en Justitie.²⁶⁸

Het amendement behelst een uitbreiding van de mogelijke maatregelen door toevoeging van artikel 36g Sr. Een dierenhoudverbod zou dan opgelegd kunnen worden indien een persoon wegens een strafbaar feit bij rechterlijke uitspraak is veroordeeld óf waar overeenkomstig artikel 9a Sr is bepaald dat geen straf is opgelegd. De rechter zou de maatregel kunnen uitspreken indien slechts is bewezen dat het feit is begaan. De duur van het verbod wordt door de rechter bepaald en kan levenslang zijn.

Aan de hand van de in de vorige paragraaf beschreven vrijheidsbeperkende maatregel én het door Teeven en Thieme ingediende amendement zal het dierenhoudverbod als maatregel worden beschreven. In paragraaf 4.6.2 wordt toegelicht op welke onderdelen het amendement aanpassing zou behoeven. Vervolgens zal in paragraaf 4.6.3 worden ingegaan op de duur van het dierenhoudverbod als maatregel. Tot slot zal in paragraaf 4.6.4 worden toegelicht hoe het toezicht ingericht kan worden en wat de gevolgen van overtreding van de maatregel zouden zijn.

4.6.2 Oplegging maatregel dierenhoudverbod

Zoals in paragraaf 4.2 aan de orde gesteld, beogen maatregelen de samenleving te beveiligen of zien ze op rechtsherstel.²⁶⁹ Een dierenhoudverbod beschermt ('beveiligt') in ieder geval het dier en voorkomt strafbare feiten zoals dierenmishandeling of -verwaarlozing bij de eerder daartoe veroordeelden. Dieren maken ook onderdeel uit van onze maatschappij en door de overheid is onderkend dat dieren speciale bescherming verdienen omdat de ontwikkelingen in de samenleving 'daartoe nopen'.²⁷⁰ In tegenstelling tot de thans mogelijke modaliteiten – de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling en de aanwijzing bij de strafbeschikking – is bereidheid tot naleving door veroordeelde geen voorwaarde voor oplegging van een maatregel.

Het amendement van Teeven en Thieme sluit aan op de regel van de vrijheidsbeperkende maatregel dat straf opgelegd dient te zijn of dat sprake dient te zijn van toepassing van artikel 9a Sr. Het amendement ziet op 'een verbod op het *houden* (mijn cursief) van dieren'. Dit houderbegrip sluit aan bij de definitie van een houder uit de Wet dieren waardoor eigenaar, houder en hoeder allen daartoe behoren.

Voorts is in het amendement benoemd dat ook bij vrijspraak of ontslag van alle rechtsvervolgning – indien ten minste is vastgesteld dat het feit is begaan – de maatregel opgelegd kan worden. Als voorbeeld wordt daarbij gegeven dat ook personen waarbij sprake is van 'overmacht,

²⁶⁶ *Kamerstukken II* 2009/10, 30511, nr. 25.

²⁶⁷ Uit de stemming is gebleken dat de aanwezige leden van de fracties van SP, GroenLinks, D66 en de PvdD voor het gewijzigde amendement hebben gestemd. Uit: *Handelingen II* 2009/10, nr. 80 (stemmingen).

²⁶⁸ *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, F, p. 3. Deze toezegging vloeit mede voort uit de aangenomen motie van Kamerlid van der Ham (zie inleiding paragraaf 4.5), waarin hij verzoekt om het mogelijk maken van een dierenhoudverbod als zelfstandige straf of maatregel. Uit: *Kamerstukken II* 2009/10, 30511 nr. 28.

²⁶⁹ De Hullu 2002, p. 109 en Kronenberg & De Wilde 2007, p. 202.

²⁷⁰ *Handelingen II* 2009/10, nr. 80, p. 6845.

afwezigheid van schuld, of vanwege persoonlijke omstandigheden' de maatregel opgelegd kunnen krijgen. Deze opsomming kan ik slechts ten dele volgen. Ik kan me namelijk niet een situatie voorstellen waarbij iemand een dier heeft mishandeld uit overmacht waarbij toch sprake is van rechtvaardiging van deze strafrechtelijke maatregel. Voorts vraagt voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten zich af in hoeverre het opleggen van een dierenhoudverbod aan een ontoerekeningsvatbare toegevoegde waarde heeft.²⁷¹ In die gevallen zou plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis wellicht meer gepast zijn. Bij verminderd toerekeningsvatbaren behoort volgens Opstelten overigens ook oplegging van de bijzondere voorwaarde tot de mogelijkheden.

4.6.3 Duur maatregel dierenhoudverbod

Uit de parlementaire geschiedenis van het dierenhoudverbod blijkt dat voor wat betreft de duur van de maatregel een periode van ten minste tien jaar wenselijk wordt geacht.²⁷² Teeven en Thieme hebben in hun amendement een open formulering aangehouden waarbij een levenslang dierenhoudverbod als maatregel ook tot de mogelijkheden behoort. Vanuit het oogpunt van proportionaliteit lijkt het raadzaam ook hier een tussentijdse toets op te nemen.²⁷³

Het amendement voorziet niet in een toevoeging om ook bij dierenleed dadelijke tenuitvoerlegging mogelijk te maken. Dit lijkt zeker raadzaam omdat het dier op geen enkele manier in staat is om zichzelf te beschermen tegen zijn houder. De dadelijke uitvoerbaarheid zou dan naar mijn mening gelast moeten worden indien er ernstig rekening mee moet worden gehouden dat de persoon opnieuw dieren zal houden die hij niet goed kan of wil verzorgen. Zoals reeds eerder in deze scriptie is betoogd, zal een regeling van dadelijke uitvoerbaarheid een onderbouwing behoeven die afwijking van de hoofdregel rechtvaardigt.²⁷⁴ De beveiligingsgedachte van maatregelen en eerder benoemde argumenten zoals de inspanningsverplichting van de overheid en de erkenning van de intrinsieke waarde van het dier, kunnen daarbij in aanmerking worden genomen.

4.6.4 Toezicht en niet naleven dierenhoudverbod als maatregel

Volgens de standaardregel is het openbaar ministerie verantwoordelijk voor het toezicht op de mogelijk toekomstige maatregel. De politie lijkt in de feitelijke uitoefening van het toezicht de meest logische keuze. Meldingen van burgers zullen veelal politie kunnen attenderen op het feit dat er mogelijk dieren worden gehouden. Daarentegen zal net zoals bij de ontzetting het geval is, het ook bij de maatregel relevant zijn dat gegevens met andere instanties uitgewisseld kunnen worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan maatschappelijke hulpverleners die sowieso op de adressen komen. Ze zouden dan direct gebruik kunnen maken van dat contact om toe te zien of er wederom dieren worden gehouden. De Dierenbescherming zou ook geïnformeerd kunnen worden opdat ze een vinger aan de pols kunnen houden. De *Aanwijzing verstrekking strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden* voorziet op dit moment niet expliciet in de mogelijkheid om beroepsorganisaties of hulpverleners te informeren naar aanleiding van oplegging van een maatregel.

Overtreding van de algemene vrijheidsbeperkende maatregel kan leiden tot vervangende hechtenis. Het amendement van Teeven en Thieme voorziet echter niet in een sanctie bij overtreding van het dierenhoudverbod. Bij de maatregel dierenhoudverbod is het met het oog op de effectiviteit van het verbod mijns inziens ten eerste interessant of een aangetroffen dier in beslag kan worden genomen (ook indien het in goede conditie blijkt). Zoals in paragraaf 3.3.5 uiteen is gezet, dient voor inbeslagneming een strafvorderlijk doel aanwezig te zijn. De doeleinden waarheidsvinding en het aantonen van wederrechtelijk voordeel zijn hier wederom niet aan de orde en voorts kan van

²⁷¹ *Kamerstukken I* 2011/12, 30511, F, p. 4.

²⁷² Dit blijkt uit de laatste wijziging van de proeftijd bij de bijzondere voorwaarde waarbij tien jaar mogelijk is gemaakt. Uit: *Stb.* 2012, 392. De vrijheidsbeperkende maatregel uit artikel 38v Sr kan overigens opgelegd worden voor een maximale periode van vijf jaar. Deze periode is gerelateerd aan overlastveroorzakers zoals bij voetbalevenementen.

²⁷³ Zie paragraaf 4.4.3.

²⁷⁴ Zie paragrafen 3.3.3 en 4.3.3.

onttrekking in beginsel slechts sprake zijn bij gevaarzettende voorwerpen.²⁷⁵ Kan inbeslagneming met het oog op verbeurdverklaring plaatsvinden? Alhoewel de indieners van mening zijn dat het mogelijk is – getuige de verwijzing naar artikel 33c Sr in hun amendement – ben ik van mening dat dat niet het geval is. Verbeurdverklaring kan namelijk worden uitgesproken bij veroordeling vanwege een strafbaar feit (art. 33 lid 1 Sr). Overtreding van een maatregel levert echter doorgaans geen zelfstandig strafbaar feit op. Daarom behoort inbeslagneming met het oog op verbeurdverklaring niet tot de mogelijkheden.

Wellicht dat er nog mogelijkheden gecreëerd kunnen worden bij het strafvorderlijke doel onttrekking. Uit artikel 36b Sr volgt dat het mogelijk is dat er een *afzonderlijke* rechterlijke beslissing genomen kan worden op grond van artikel 552f Sv. Deze rechterlijke beslissing kan zelfs plaatsvinden ná veroordeling voor het (oorspronkelijke) strafbare feit.²⁷⁶ Dat zou in het geval van een dierenhoudverbod het mogelijk maken door middel van een afzonderlijke rechterlijke beslissing de dieren te onttrekken. Daartoe is het wel noodzakelijk dat de in de artikelen 36c Sr en 36d Sr vatbaarheid voor onttrekking een ruimere uitleg krijgt of dat sprake zal zijn van bijvoorbeeld de volgende uitbreiding van artikel 36c Sr: '6° bij overtreding van een maatregel dierenhoudverbod'.²⁷⁷ Maar wellicht dat het een te grote systeembreuk zou opleveren als onttrekking gebruikt gaat worden voor andere dan gevaarzettende voorwerpen? Alhoewel dit een interessante vraag lijkt, is de reikwijdte van deze scriptie te beperkt om daar een antwoord op te geven.

4.7 Alternatieven

4.7.1 Inleiding

In het eerste hoofdstuk van deze scriptie is de vraag gesteld of er niet meer wegen naar Rome leiden om een dierenhoudverbod te kunnen bewerkstelligen. De strafrechtelijke modaliteiten zijn in het voorgaande en dit hoofdstuk beschreven. Naast deze strafrechtelijke modaliteiten, wordt in de handhaving van dierenmishandeling en -verwaarlozing veelvuldig gebruik gemaakt van bestuursrechtelijke herstelsancties.²⁷⁸ In de volgende paragrafen zal zeer kort worden ingegaan op mogelijke alternatieven, met het oog op het feit dat strafrechtelijke interventie in veel gevallen niet geboden is. Deze alternatieven zijn niet nader uitgewerkt omdat dit niet past bij de reikwijdte van deze strafrechtelijke scriptie.

4.7.2 Bestuursrechtelijke mogelijkheden

De afweging tussen strafrechtelijke interventie of bestuursrechtelijke interventie is beschreven aan de hand van inzetcriteria in het Afwegingskader dierenhandhaving. De criteria voor strafrechtelijke inzet gaan uit van een afweging naar de ernst van het strafbare feit en de aard van de dader.²⁷⁹ Daaruit blijkt al dat niet alle dierenwelzijnszaken strafrechtelijk afgedaan worden. Bestuursrechtelijke handhaving ziet (voornamelijk) op herstel. Indien sprake is van mogelijkheid tot herstel van een overtreding (in bestuursrechtelijke zin), kan reeds door middel van een herstellende sanctie opgetreden worden. Door middel van een preventieve last onder bestuursdwang gebaseerd op artikel 5:7 Algemene wet bestuursrecht kan ook een beperking opgelegd worden inzake het houden van dieren. Daarnaast kan bij herhaalde overtreding 'indien gegronde vrees voor herhaling van de overtreding' bestaat, een last onder bestuursdwang opgelegd worden als 'preventieve' last.²⁸⁰ Het bestuursrecht richt zich voornamelijk op herstel van een situatie waarin sprake is van een overtreding. Vanuit het principe van

²⁷⁵ Aanwijzing inbeslagneming, *Stcrt.* 2010, nr. 19117, p. 10.

²⁷⁶ Bleichrodt & Vegter 2011, p. 304.

²⁷⁷ Artikel 36b Sr lid 1 onder 4 jo artikel 36c Sr en artikel 36d Sr en Bleichrodt & Vegter 2011, p.304.

²⁷⁸ Het dierenwelzijn kan door middel van bestuursrechtelijke handhaving in 75% van de gevallen ter plaatse worden hersteld. Uit: *Jaarverslag LID 2014*, Den Haag: Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming 2015, p. 3.

²⁷⁹ *Afwegingskader dierenhandhaving*, Den Haag: 18 november 2011 (niet gepubliceerd). Meer informatie over de werking van het convenant en het afwegingskader staat omschreven in: Van Leiden e.a., 2012.

²⁸⁰ ABRvS 21 december 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BU881, AB 2012/210, m.nt. F.R. Vermeer.

herstellende aard zal een dierenhoudverbod op grond van het bestuursrecht minder bestendig zijn dan een strafrechtelijk dierenhoudverbod waarin vergelding ook een rol speelt.

4.7.3 Educatieve maatregel

In die gevallen waarin een verdachte kennelijk niet goed voor de dieren kan zorgen maar een dierenhoudverbod in verband met de aard van het feit niet gerechtvaardigd is, zijn er nog andere mogelijkheden die zien op verbetering vanuit het oogpunt van het dier. Bijvoorbeeld door het opleggen van een bijzondere voorwaarde een cursus dierenhouden te volgen. Voormalig staatssecretaris Dijksma van Economische zaken heeft in 2015 toegezegd te onderzoeken in hoeverre het opleggen van een bestuursrechtelijke educatieve maatregel mogelijk gemaakt kan worden.²⁸¹

²⁸¹ *Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 813.*

5 Conclusie en aanbevelingen

In de inleiding heb ik mijn onderzoeksvraag als volgt omschreven:

Wat zijn de huidige strafrechtelijke mogelijkheden om ervoor te zorgen dat overtreders van dierenwelzijnsbepalingen uit de Wet dieren en daarop gebaseerde regelgeving geen gezelschapsdieren meer mogen houden en is invoering van een dierenhoudverbod in de vorm van een zelfstandige straf of maatregel subsidiair en proportioneel, mede met het oog op de reeds bestaande strafrechtelijke mogelijkheden en de effectiviteit daarvan?

Momenteel wordt een dierenhoudverbod gecreëerd door dit als bijzondere voorwaarde bij een voorwaardelijke veroordeling op te leggen. De proeftijd kan oplopen tot tien jaar en bij overtreding zal de straf normaliter (gedeeltelijk) ten uitvoer worden gelegd. Deze modaliteit is bewezen effectief met het oog op het terugdringen van recidive. Op dit moment is niet bekend in hoeveel gevallen een dierenhoudverbod is geëist of opgelegd. Naast de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke veroordeling biedt de strafbeschikking naar mijn mening ook de mogelijkheid om te komen tot een dierenhoudverbod. De strafbeschikking biedt immers de mogelijkheid tot het geven van een gedragsaanwijzing. Deze aanwijzing heeft echter slechts de duur van maximaal een jaar maar biedt in milde situaties zeker mogelijkheden. De knelpunten van deze modaliteiten blijken uit de conclusie van hoofdstuk 3. Voornamelijk de bereidheid tot naleving is problematisch met het oog op oplegging van het dierenhoudverbod. In beginsel vormt afwezigheid van bereidheid tot naleven van een dierenhoudverbod een contra-indicatie voor de oplegging ervan. Daarnaast houdt overtreding van het dierenhoudverbod bij deze modaliteiten níét in dat de aangetroffen dieren inbeslaggenomen kunnen worden. Voorts komt bij de strafbeschikking het dierenhoudverbod bij niet-naleving te vervallen. Bij de bijzondere voorwaarde kunnen de omstandigheden ook nopen tot volledige tenuitvoerlegging van de voorwaardelijke straf waardoor eveneens het dierenhoudverbod vervalt.

Bij de alternatieven zijn zeer kort de bestuursrechtelijke mogelijkheden aangestipt. Waarom zou een strafrechtelijk houdverbod noodzakelijk zijn als er bestuursrechtelijke varianten te bedenken zijn? Het bestuursrecht is in principe gericht op het herstel van de overtreding. Slechts in situaties waarin sprake is van herhaaldelijke overtreding kan een preventieve last onder bestuursdwang worden opgelegd. Dus als het gaat om een *first offender*, zal oplegging ervan problematisch kunnen zijn. Tevens onderschrijf ik de stelling uit de memorie van toelichting van de Wet dieren waarin wordt gesteld dat doordat de misdrijven dierenmishandeling en -verwaarlozing de fundamentele waarden van de samenleving raken, strafrechtelijk ingrijpen is gerechtvaardigd.

Vanuit de politiek is meerdere malen de wens geuit een zelfstandige maatregel of straf te ontwikkelen als dierenhoudverbod in plaats van of aanvullend op de bijzondere voorwaarde bij de voorwaardelijke straf. Uit de parlementaire geschiedenis is gebleken dat bij niet-bereidwillige verdachten opleggen van een dierenhoudverbod in de vorm van één van de huidige modaliteiten niet geschikt wordt geacht. De noodzakelijkheid tot het creëren van een nieuwe maatregel of straf vloeit voort uit de politieke wens dat dierenhoudverboden opgelegd kunnen worden aan ‘alle’ dierenmishandelaars en -verwaarlozers, dus ook de niet-bereidwilligen. Het gebruikelijke alternatief van het vorderen of opleggen van een geheel onvoorwaardelijke straf voldoet daarom niet. In hoofdstuk 4 zijn twee voorstellen – in de vorm van overigens verworpen amendementen – beoordeeld met het oog op de eerder gesignaleerde knelpunten. Kan het een ‘tikkie beter’?

Uit de parlementaire geschiedenis concludeer ik dat er thans de meeste sympathie bestaat om een dierenhoudverbod in de vorm van een maatregel te ontwikkelen. Is dit terecht? Ten eerste kan het een voordeel opleveren dat de maatregel ook opgelegd kan worden aan een volledig ontoerekeningsvatbare verdachte. Het opleggen van een straf behoort dan immers niet tot de mogelijkheden. Voorts is de maatregel onderdeel van een persoonsgerichte aanpak en kan deze recidive terugdringen. De periode van de maatregel kan naar mijn mening vastgesteld worden op in beginsel tien jaar waarbij het mogelijk is deze te verlengen. Daarbij is een tussentijdse beoordeling geboden zodat de maatregel niet onnodig lang duurt. Indien gekozen wordt voor de maatregel, zal

onderzocht moeten worden of een regeling van dadelijke uitvoerbaarheid gerechtvaardigd kan worden. Dit is uiteindelijk een politieke keuze. Door middel van een regeling van dadelijke uitvoerbaarheid kan het voorkomen worden dat hangende hoger beroep alsnog dieren worden gehouden. Het toezicht op een nieuwe maatregel kan in beginsel door de politie uitgevoerd worden. Het verdient de aanbeveling dat de *Aanwijzing verstrekking strafvorderlijke gegevens voor buiten de strafrechtspleging gelegen doeleinden* wordt aangepast teneinde mogelijk te maken dat bijvoorbeeld hulpverleners of beroepsorganisaties op de hoogte zijn van de maatregel. Het lijkt erop dat de maatregel een goed alternatief is ten opzichte van de voorwaardelijke veroordeling indien geen sprake is van een bereidwillige verdachte of indien er aanleiding is om een houdverbod langer dan tien jaar op te leggen. Uitgaande van de huidige systematiek van de wet is echter sprake van een lacune met het oog op de effectiviteit van het dierenhoudverbod: de grond tot inbeslagneming ontbreekt. Hiertoe zal het Wetboek van Strafvordering dusdanig gewijzigd moeten worden dat inbeslagneming van het dier na overtreding van het dierenhoudverbod onder een strafvorderlijk doel gecategoriseerd kan worden. Onttrekking of verbeurdverklaring is in het huidige systeem immers niet mogelijk.

De ontzetting uit het recht dieren te houden biedt wellicht een beter alternatief. Een duur van tien jaar is op zijn minst gewenst, waarvoor eveneens een wetswijziging noodzakelijk is. De levenslange optie zou ingevoerd kunnen worden omdat deze thans al mogelijk is bij een andere categorie van ontzetting. In het kader van de proportionaliteit beveel ik aan hiertoe een figuur van verlenging van de ontzetting – waarbij een noodzakelijkheidstoets wordt uitgevoerd – te ontwikkelen. De beschermingsgedachte van de ontzetting ondersteunt daarnaast de wenselijkheid om dadelijke uitvoerbaarheid mogelijk te maken. De OM-aanwijzing aangaande verstrekking van gegevens voldoet reeds omdat daarin verstrekking van informatie aan beroepsorganisaties in het licht van ontzetting mogelijk is gemaakt.

Voorstanders van de bijzondere voorwaarde hebben betoogd dat juist het feit dat tegen de voorwaardelijke straf geen rechtsmiddel meer openstaat, van groot belang is. Daarmee wordt de dader direct bestraft. Dat is evident, maar is dat voor de effectiviteit van het dierenhoudverbod van belang? Daarnaast wordt als argument benoemd dat ontzetting niet effectief is omdat het mogelijk is tegen de overtreding, die het zelfstandige misdrijf uit artikel 195 Sr oplevert, tot aan de Hoge Raad door te procederen. Het is inderdaad een juiste constatering dat doorprocederen tot de mogelijkheden behoort. Dat beoordeel ik echter niet als problematisch, omdat het dierenhoudverbod wél kan worden geëffectueerd. De verdenking van het zelfstandig misdrijf uit artikel 195 Sr maakt het immers mogelijk de aanwezige dieren met het oog op verbeurdverklaring in beslag te nemen.

In vergelijking tot de maatregel heeft de ontzetting uit het recht dieren te houden als nadeel dat ontzetting niet toegepast kan worden bij volledig ontoerekeningsvatbaren. Uit onderzoek is gebleken dat bij dierenmishandelaars en -verwaarlozers weliswaar vaker sprake is van antisociale persoonlijkheidsstoornissen, maar dat maakt deze personen vanzelfsprekend niet per definitie ontoerekeningsvatbaar. Bij verminderde ontoerekeningsvatbaarheid is het mogelijk de ontzetting op te leggen. Op dat punt ben ik het eens met voormalig Minister van Veiligheid en Justitie Opstelten, dat bij volledig ontoerekeningsvatbaren wellicht de tbs-maatregel meer soelaas biedt.

Waarom is de ontzetting dan beter dan de bijzondere voorwaarde? Allereerst omdat het een lacune vult op het moment dat de verdachte niet bereid is tot medewerking. Maar tevens omdat sprake kan zijn van inbeslagneming van het aangetroffen dier op het moment dat het houdverbod wordt overtreden. Wat eveneens van belang is, is dat de effectiviteit van het dierenhoudverbod niet wordt beïnvloed door het resultaat van een eventuele overtreding ervan. Bij volledige of gedeeltelijke tenuitvoerlegging van een voorwaardelijke straf kan afgevraagd worden of de stok achter de deur verdwijnt of wellicht te kort wordt.

Voorts is het van belang – onafhankelijk van welke modaliteit wordt toegepast – dat er aandacht bestaat voor de formulering van de oplegging van een dierenhoudverbod. Recente jurisprudentie lijkt al aan te sluiten bij de situatie dat een veroordeelde het houdverbod tracht te omzeilen door te verklaren dat het dier niet van hem, maar bijvoorbeeld van zijn partner is. Aansluiting bij de Wet dieren, waarbij de houder, hoeder en eigenaar als verantwoordelijken worden gedefinieerd is dan geboden.

Is het nu echt *noodzakelijk* om voor het dierenhoudverbod een nieuwe modaliteit te creëren? Deze vraag kan positief beantwoord worden. In het geval een verdachte niet bereid is mee te werken volstaan de huidige modaliteiten niet. Is het *proportioneel* een nieuwe modaliteit te ontwikkelen? Deze vraag kan eveneens bevestigend worden beantwoord. Vanuit de politiek is immers niet voor niets diverse malen verzocht om ontwikkeling van een zelfstandige straf of maatregel. Daarnaast zijn de huidige modaliteiten onvoldoende effectief: door overtreding vervalt het dierenhoudverbod én het aangetroffen dier kan niet in beslag genomen worden. Uit het voorgaande zal gebleken zijn waar mijn voorkeur naar uitgaat. Ontzetting uit het recht acht ik het beste alternatief voor de huidige mogelijkheden, zeker indien sprake is van een niet-bereidwillige verdachte. Vooral het feit dat inbeslagneming mogelijk is naar aanleiding van overtreding van het dierenhoudverbod in de vorm van ontzetting, zal een ieder kunnen omarmen.

Geen stok achter de deur, maar een bescherming tegen stokslagen.

Literatuurlijst

Aarten 2014

P.G.M. Aarten, *Suspended Sentences. Public opinion, compliance and recidivism*, Leiden: Mostert & Van Onderen 2014.

Advies Raad van State 2015

Advies W03.15.0138/II. Analyse van enige verschillen in rechtsbescherming en rechtspositie van de justitiabele in het strafrecht en in het bestuursrecht, Den Haag: RvS 2015

Bleichrodt 1996

F.W. Bleichrodt, *Onder voorwaarde. Een onderzoek naar de voorwaardelijke veroordeling en andere voorwaardelijke modaliteiten*, Deventer: Gouda Quint bv 1996.

Bleichrodt 2009

F.W. Bleichrodt, 'De herontdekking van de bijzondere voorwaarde', *PROCES* 2009/88, afl. 6, p. 304-313.

Bleichrodt & De Decker 2011

F.W. Bleichrodt & S. de Decker, *Gedragsverboden en vrijheidsbeperkingen* (Preadvies voor de jaarvergadering van de Nederlands-Vlaamse Vereniging voor Strafrecht), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2011.

Bleichrodt & Vegter 2013

F.W. Bleichrodt & P.C. Vegter, *Sanctierecht* (Ons strafrecht, deel 3), Deventer: Kluwer 2013.

Bommel 2009

A. van Bommel, 'Beginselen van legitimiteit en resocialisatie bij voorwaardelijke straffen', *PROCES* 2009/88, afl. 6, p. 356-362.

Boone, 2009

M. Boone, 'Grenzen aan toezicht. Minimumwaarborgen voor de uitvoering van bijzondere voorwaarden', *PROCES* 2009/88, afl. 6, p. 326-340.

Van Buuren, Jurgens & Michiels 2014

P.J.J. van Buuren, G.T.J.M. Jurgens & F.C.M.A. Michiels, *Bestuursdwang en dwangsom*, Deventer: Kluwer 2014.

Corstens & Borgers 2011

G.J.M. Corstens, bewerkt door M.J. Borgers, *Het Nederlands strafprocesrecht*, Deventer: Kluwer 2011.

Fouwels & Appelhof 2001

A.J. Fouwels & B.C. Appelhof, 'Verzamelzicht. Een gevalsbeschrijving', *Tijdschrift voor psychiatrie* 2001/43, afl. 5, p. 355-359.

Harte 2014

J.M. Harte e.a., *De voorwaardelijke straf: Stok achter de deur of vrijbrief voor de verdachte?* (Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving), Amsterdam: NSCR 2014.

Van der Heiden-Attema & Wartna

N. van der Heijden-Attema & B.S.J. Wartna, *Recidive na een strafrechtelijke maatregel. Een studie naar de geregistreeerde criminaliteit onder jongeren met een pibb, een jeugd-tbr of een pij*, Den Haag: WODC 2009.

De Hullu 2009

J. de Hullu, *Materieel strafrecht. Over algemene leerstukken van strafrechtelijke aansprakelijkheid naar Nederlands recht*, Deventer: Kluwer 2009.

De Hullu, Bleichrodt & Jansen 2002

J. de Hullu, F.W. Bleichrodt & O.J.D.M.L. Jansen, *Herziening van het sanctiestelsel. Preadviezen* (Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging, 132^e jaargang/2002-I), Deventer: Kluwer 2002.

Janssen 2009

J. Janssen, 'Poespas rond de bijzondere voorwaarde', *PROCES* 2009/88, afl. 6, p. 363-364.

Jörg, Kelk & Klip 2012

N. Jörg, C. Kelk & A.H. Klip, *Strafrecht met mate*, Deventer: Kluwer 2012.

Knigge & De Jong 2014

G. Knigge & C.H. de Jonge van Ellemeet, *Beschikt en bewogen. Over de naleving van de wet door het openbaar ministerie bij het uitvaardigen van strafbeschikkingen*, (een rapport van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van het in art. 122 lid 1 Wet RO bedoelde toezicht) Den Haag: HR 2014.

Kooijmans 2015

T. Kooijmans, 'ZSM en dadelijke tenuitvoerlegging als vorm van snelle afdoening', *DD* 2015/24, afl. 4, p. 242-255.

Kronenberg & De Wilde 2007

M.J. Kronenberg & B. de Wilde, *Grondtrekken van het Nederlandse strafrecht*, Deventer: Kluwer 2007.

Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming 2015

Jaarverslag LID 2014, Den Haag: Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming 2015.

Van Leiden e.a. 2012

I. van Leiden e.a., *Dierenwelzijn in het vizier. De aard en omvang van dierenwelzijnszaken en de stand van zaken van de handhaving van de regelgeving op dat gebied in Nederland*, Den Haag: Beke 2012.

Malsch e.a. 2009

M. Malsch e.a., *Strafrechtelijke ontzetting uit beroep of ambt. Oplegging en naleving in de periode 1995-2008*, (Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving), Amsterdam: NSCR 2009.

Meijer 2013a

S. Meijer, 'De gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende toezichtsmaatregel als instrument in de strijd voor de maatschappelijke (schijn)veiligheid', in: M. Groenhuijsen, T. Kooijmans & J. Ouwerkerk (red.), *Roosachtig strafrecht* (De Roos-bundel), Deventer: Kluwer 2013.

Meijer 2013b

S. Meijer, 'De dadelijke uitvoerbaarheid van rechterlijke beslissingen', *DD* 2013/8.

Melai & Groenhuijsen 2012

A.L. Melai & M.S. Groenhuijsen e.a., Deventer: Kluwer 2015, Artikel 257a Strafbeschikking (online, laatst bijgewerkt tot 18 september 2012).

Reijntjes 2015

J. Reijntjes, 'De strafbeschikking. Kinderziekten of structurele fouten?', *NJB* 2015/350, afl. 7, p. 429-434.

Sackers 2012

H.J.B. Sackers, 'De nieuwe maatregel van het rechterlijk gebieds- of contactverbod', *Sancties* 2012/18 (online).

Tekst & Commentaar Strafrecht

Tekst & Commentaar Strafrecht, Deventer: Kluwer 2015, Artikel 14a-14k Voorwaardelijke veroordeling (online, laatst bijgewerkt tot 1 juli 2014), Artikel 38v Oplegging vrijheidsbeperkende maatregel (online, laatst bijgewerkt tot 1 juli 2014).

Tekst & Commentaar Strafvordering

Tekst & Commentaar Strafvordering, Deventer: Kluwer 2015, Titel IVA Vervolging door een strafbeschikking (online, laatst bijgewerkt tot 1 juli 2015) en Artikel 509hh Gedragsaanwijzing officier van justitie (online, laatst bijgewerkt tot 1 juli 2011).

Wartna 2009

B.S.J. Wartna e.a., Recidivebericht 1997-2006. Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen, Den Haag: WODC 2009.

Wartna, Alberda & Verweij 2013

B.S.J. Wartna, D.L. Alberda & S. Verweij, *Wat werkt in Nederland en wat niet? Een meta-analyse van Nederlands recidiveonderzoek naar de effecten van strafrechtelijke interventies*, Den Haag: Boom Lemma 2013.

Wartna 2014

B.S.J. Wartna e.a., *Terugval in recidive. Exploratie van de daling in de recidivecijfers van jeugdigen en ex-gedeteneerden bestraft in de periode 2002-2010 (Cahier 2014-16)*, Den Haag: WODC 2014.

Parlementaire stukken

Dossiernummer 28286

Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 772 (Brief Dijkma).
Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 774 (Brief Opstelten).
Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 811 (Brief Van der Steur).
Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 813 (Brief Dijkma).
Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 817 (Verslag AO).
Kamerstukken II 2014/15, 28286, nr. 818 (Verslag SO).

Dossiernummer 29849

Kamerstukken II 2004/05, 29849, nr. 3 (MvT).
Kamerstukken II 2004/05, 29849, nr. 7 (NV II).

Dossiernummer 30511

Kamerstukken II 2009/10, 30511, nr. 25 (Amendement Teeven en Thieme, bijlage II).
Kamerstukken II 2009/10, 30511, nr. 31 (Amendement Thieme, bijlage I).
Kamerstukken I 2011/12, 30511, E.
Kamerstukken I 2011/12, 30511, F.

Dossiernummer 31389

Kamerstukken II 2007/08, 31389, nr. 3. (MvT).
Kamerstukken II 2007/08, 31389, nr. 5.
Kamerstukken II 2013/14, 31389, nr. 120 (Motie Graus).

Dossiernummer 32319

Kamerstukken II 2009/10, 32319, nr. 3 (MvT).
Kamerstukken II 2010/11, 32319, nr. 6 (Verslag II).
Kamerstukken II 2010/11, 32319, nr. 7 (NV II).
Kamerstukken II 2010/11, 32319, nr. 13 (Brief staatssecretaris Teeven).
Kamerstukken I 2010/11, 32319, C (MvA).

Dossiernummer 32551

Kamerstukken II 2010/11, 32551, nr. 3 (MvT).
Kamerstukken II 2010/11, 32551, nr. 4 (Advies Raad van State en nader rapport), p. 2.
Kamerstukken I 2011/12, 32551, C (MvA).

Dossiernummer 33882

Kamerstukken II 2013/14, 33882, nr. 3 (MvT).

Dossiernummer 34300

Kamerstukken II 2015/16, 34300 VI, nr. 19 (Vaststelling begrotingsstaten V&J).
Kamerstukken II 2015/16, 34300 XIII, nr. 61 (Vaststelling begrotingsstaten EZ).

Kamervragen en debatten

Handelingen II 2009/10, nr. 79 (misdrijven tegen dieren).
Handelingen II 2009/10, nr. 80 (misdrijven tegen dieren).
Handelingen I 2011/12, 6, item 4 (voorwaardelijke invrijheidstelling/Rechterlijk gebieds- of contactverbod).
Aanhangsel Handelingen II 2009/10, 658, 2300, 2879 en 2954.
Aanhangsel Handelingen II 2010/11, 237 en 1491.
Aanhangsel Handelingen II 2011/12, 1435.

Aanhangsel Handelingen II 2012/13, 3037.

Aanhangsel Handelingen II 2013/14, 1642, 1923, 2217, 2239 en 2242.

Aanhangsel Handelingen II 2014/15, 879, 1575, 2937.

Jurisprudentiellijst

Hoge Raad

HR 15 maart 1926, *NJ* 1926, 422.

HR 25 juni 1963, *NJ* 1964, 311.

HR 26 november 1968, ECLI:NL:HR:AB6079, *NJ* 1970, 123.

HR 19 mei 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4195, *NJ* 1981/419, m.nt. Th. W. van Veen (dierenhoudverbod houdt geen stand).

Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State

ABRvS 21 december 2011, ECLI:NL:RVS:2011:BU881, *AB* 2012/210, m.nt. F.R. Vermeer.

Gerechtshoven

Hof Den Haag 31 januari 2013, ECLI:NL:GHDHA:2013:BZ6499 (wel eis, geen huisdierverbod).

Hof Den Haag 10 april 2015, ECLI:NL:GHDHA:2015:864.

Hof 's-Hertogenbosch 9 september 2015, 20-002922-13 (houdverbod paarden, 'onmiddellijk of middellijk').

Rechtbanken

Rb. 's-Hertogenbosch 3 december 2009, ECLI:NL:RBSHE:2009:BK5222 (huisdierenverbod).

Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2010, ECLI:NL:RBSGR:2010:BL8024 (geen houdverbod omdat geen recidivist).

Rb. 's-Hertogenbosch 18 juli 2011, ECLI:NL:RBSHE:2011:BR1738 (bedrijfsmatig landbouwhuisdierenverbod).

Rb. Utrecht 8 mei 2012, 81-294710-11 (aantekening mondeling vonnis) (dierenhoudverbod).

Rb. Almelo 13 juni 2012, ECLI:NL:RBALM:2012:BX0081 (een dier is een goed).

Rb. Den Haag 21 februari 2014, ECLI:NL:RBDHA:2014:2192 (dierenhoudverbod).

Rb. Overijssel 19 februari 2015, ECLI:NL:RBOVE:2015:896 (geen kinderboerderijen bezoeken en verbod zonder toezicht of begeleiding in de buurt van huisdieren te komen).

Rb. Rotterdam 17 maart 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:1797.

Rb. Den Haag 3 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:6812 (houdverbod honden, 'ook niet indien dit honden van anderen betreft').